

हरिभाष

Year : 21 - Issue : 4

January, 2017

ભગવાનની વાત તો દૂર રહી....પણ આ સમાજ તો છે. આપણે સમાજને માટે જીવતાં નથી. 'આ મારું ઘર, આ મારા બાપના પૈસા' એ બધું ચાલશે નહિ.

આ કલમનો ગોદો તો તમે જાણો છો. કલમના ગોદે સરકાર બધું આંચકી લે છે. હું કહું છું કે પૈસા તો આંખના પલકારામાં જતા રહેશે. એને પરમાર્થમાં વાપરો.

'સ્વજનોને સંબોધન', પ્ર. આ., પૃ. ૫૧

- શ્રીમોટા

બહેનો પ્રત્યેનું વલણ
(અનુષ્ટુપ)

આદર ભક્તિનો ભાવ માતા, બે'નો પ્રતિ ઊંડો,
જગાડ્યા કરવો હૈયે આર્ત ને આર્દ્ર પ્રેમથી.

સ્ત્રીઓ તો વિશ્વની માતા તુચ્છતાપાત્ર તે નથી,
એમને તુચ્છકાર્યાથી આપણું બગડે વળી.

માનવીએ બનાવીને પોતાની લાલસાતણી,
એને ભોગ, ગુલામીને વિશ્વમાં નોતર્યા કરી.

જ્યાં સુધી માનવીનામાં પવિત્ર ભાવના ઊંડી,
જાગશે ના સ્ત્રીઓ પ્રત્યે, તે રહે પશુ ત્યાં સુધી.

વિશ્વનું ક્ષેત્ર તો સ્ત્રીઓ એને જે ભાવનામહીં,
ઊંચે ચઢાવતો, સેવા કરે અમૂલ્ય વિશ્વની.

બનારસ, તા. ૬-૩-૧૯૪૪

- શ્રીમોટા

‘જીવન સંદેશ’, સાતમી આવૃત્તિ, પૃ. ૧૯૧

પ્રકાશન સ્થળ :
બી/પ, સ્વસ્તિક એપાર્ટમેન્ટ,
નારાયણનગર, પાલડી,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭

‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’ દ્વારા પ્રકાશિત જીવનવિકાસની ભાવના પ્રસારતું માસિકપત્ર
હરિભાવ
સંપાદક : પ્રભુદાસ જાની
સહાયક : વિવેક દેસાઈ

ટ્રસ્ટીમંડળ

શ્રી ગિરીશ પંડ્યા (મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી)
શ્રી પ્રભુદાસ જાની, શ્રી વિવેક દેસાઈ
શ્રી બીરેન પટેલ
શ્રીમતી દર્શિની સુનીલ ઉપાધ્યાય
શ્રીમતી નીમા મીનેષ અમીન

સરનામાના ફેરફાર અંગે, ‘હરિભાવ’ ન મળવા
અંગે તથા પૂછપરછ માટે સંપર્ક : શ્રી સુરેશ વોરા
Mo. / SMS / Whatsapp - 9427554391

વાર્ષિક લવાજમ

ભારતમાં રૂ. ૫૦/-

પરદેશ રૂ. ૬૦૦/- (અંરમેઈલથી)

એકથી પાંચ વર્ષ સુધીનાં લવાજમ સ્વીકારાય છે.

પત્રવ્યવહાર/લવાજમ/ભેટ/મોકલવા માટે
‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’, C/o. ૧૧, દાદા રોકડનાથ
સોસાયટી, નારાયણનગર, પાલડી,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭.

ફોન : (૦૭૯)૨૬૬૩૫૮૭૩

ભેટની રકમ ઈન્કમટેક્સ એક્ટની

કલમ ૮૦(જી) (૫) નીચે કરરાહતને પાત્ર છે.
ચેક/ડીડી ‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’ ના નામે લખવો

ઈ-બેંકિંગ : ખાતાનું નામ : ‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’
યૂકો બેંક, નારાયણનગર બ્રાંચ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭
બચત ખાતા નં.: ૧૬૮૭૦૧૦૦૦૦૩૦૮૮
IFS Code : UCBA0001687
બેંક દ્વારા રકમ મોકલતાં તેની સ્વીપ, નામ, સરનામું
અને ફોન નંબર સાથે વિગત અમોને મોકલશોજી.
Email : hariwanitrust@gmail.com

હરિ:ૐ આશ્રમ, સુરતની વેબસાઈટ

www.hariommota.org ઉપર

હરિભાવ ઉપલબ્ધ હોય છે.

ફોન : (૦૨૬૧)૨૭૬૫૫૬૪, ૨૭૭૧૦૪૬

* Subject to Ahmedabad Jurisdiction

ટાઈપ સેટિંગ : અર્થ કોમ્પ્યુટર, મો.: ૯૩૨૭૦૩૬૪૧૪

વર્ષ : ૨૧

અંક : ૪

જાન્યુઆરી, ૨૦૧૭

અનુક્રમ

૧. ઊર્ધ્વગતિ..... શ્રીમોટા ૪
૨. મનુષ્યને આપવાનો જ અધિકાર છે. સ્વામી રામતીર્થ ૫
૩. ભૂતોની ભૂતાવળ શ્રીઉપાસની મહારાજ ૭
૪. શાંતિ અને પ્રસન્નતા માટે મૌનમંદિરની મદદ શ્રીમોટા ૧૦
૫. આ ‘જીવ’ ગઈયો છે. શ્રી ડોંગરે મહારાજ ૧૩
૬. અપૂર્વ આનંદનો અનુભવ શ્રીઅરવિંદ ૧૪
૭. ભારતીય સનાતન ધર્મ શ્રી રાજર્ષિ મુનિ ૧૫
૮. નર્મદામૈયાની પરિક્રમા : અનુભવ અને ચિંતન (૨)
..... સ્વામી પ્રેમાનંદ સરસ્વતી ૧૭
૯. અધ્યાત્મ એટલે વિમલા ઠકાર ૨૦
૧૦. શ્રીજી મહારાજ અને દાદા ખાચર : કેટલાક પ્રસંગ (૨)
..... સં. પ્રભુદાસ જાની ૨૧
૧૧. આપત્તિમાં આધાર શ્રીહરિનો શ્રીમોટા ૨૫

સહયોગ

પૂજ્ય શ્રીમોટાના અમદાવાદના સ્વજન શ્રી
જયંતીભાઈ ડાહ્યાભાઈ પટેલ (મારબલવાળા) તરફથી
તેમના ૮૫મા જન્મદિન (તા. ૨-૧૨) નિમિત્તે
તેમ જ

ભાદરણના સ્વામી શ્રીકૃષ્ણાનંદના ચાહક વડોદરા
નિવાસી શ્રી ભારતીબહેન સી. કવિ તરફથી તેઓશ્રીની દીકરી
જયશ્રીના પુત્ર ચિ. વેદાંતના જન્મદિન (તા. ૮-૧૨) નિમિત્તે
‘હરિભાવ’ના આ અંકના પ્રકાશનમાં આ બન્ને
પરિવાર તરફથી સહયોગ અપાયો છે, તે બદલ અમો તેમના
ઘણા ઘણા આભારી છીએ.

-સંપાદક

આપણામાં શરીરની જે રચના છે એ એવા પ્રકારની છે કે જેવા પ્રકારની તમારી વિચારસરણી એ પ્રમાણે તમારું આપોઆપ શરીરમાં બનતું જાય. જે વખતે તમે કામના આવેશમાં હો તો તમારી રચના એ પ્રકારની બદલાય. લોભના આવેશમાં હો ત્યારે તમારા જ્ઞાનતંતુ, માનસ, પ્રાણતત્ત્વ, અહમ્તત્ત્વ એ પ્રકારનું બને. એવું જ મોહ અને રાગદ્વેષનું સમજવું.

એ રચના એવા પ્રકારની છે કે જે પ્રકારની ભાવના કે વૃત્તિ હોય-વૃત્તિનો આવેશ-આવેગ જેવા પ્રકારનો હોય એવા પ્રકારનું શરીર થઈ જાય. તમારું થિંકિંગ (વિચારવાનું) વૃત્તિવાળું છે કે ભાવનાવાળું છે એના પર બધો આધાર છે. ત્યાં એફર્ટ (પુરુષાર્થ)ની જરૂર હોય છે. એફર્ટ થઈ શકે. જેમ આપણે કંઈ કરવું હોય છે તો પહેલાં એમાં આપણી ઈચ્છા થવી જોઈએ. એ થયા પછી એ પ્રકારની વૃત્તિ આપણામાં જાગે છે. તેવી રીતે ઊર્ધ્વ પ્રદેશમાં જવા માટે એ પ્રકારની જિજ્ઞાસા-તમન્ના જાગે તો એ પ્રકારના પ્રયત્ન થઈ શકે.

શરીરની રચના જ એવા પ્રકારની છે કે જે પ્રકારની ઉત્કટતાવાળી આપણી વૃત્તિ કે ભાવના હોય તે પ્રકારે થયા કરે. એટલે પ્રોસેસ ઓફ સબ્લિમેશન (ઊર્ધ્વીકરણની પ્રક્રિયા) આપણે કહીએ છીએ એ તો આપણી પોતાની જ વૃત્તિઓ, વિચારો, અહમ્ વગેરેનું ઊર્ધ્વીકરણ થવાની જે પ્રોસેસ છે એમાં પ્રયત્ન ને પુરુષાર્થમાં ગયા કરીએ તો આપમેળે આપણા શરીરની

રચના એ પ્રમાણે થયા કરે.

સામાન્યપણે શરીરનો ઢાંચો એવા પ્રકારનો છે. પ્રકૃતિ નિમ્ન પ્રકારમાં રાચી રહેલી છે. એટલે કે કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મત્સર, રાગદ્વેષ સહજમેળે રહે છે. ત્યાં એફર્ટ-પુરુષાર્થની-જરૂર નથી, પણ એનાથી ઊર્ધ્વદિશામાં વહેવાનું થાય, તો એના અનેક જન્મોની જે હેબિટ ફોર્મ (લઢણ) થયેલી છે-કામક્રોધાદિમાં રહેવાની અને વહેવાની-એને આપણે ઊર્ધ્વદિશા તરફ લઈ જવી જોઈએ. આત્માની સ્થિતિ સ્વયંભૂપણે છે. જન્મોજન્મ આપણે પ્રકૃતિમાં જ રમ્યાં કરેલાં છીએ. એ શરીરમાં જબરજસ્ત અભ્યાસ થયેલો છે તે પ્રમાણે શરીરનું ફોર્મેશન-એના બધાં કરણો-આધારો એને જ અનુસરતાં થયેલા છે. અને આપણે એ જ છીએ એવી જાતનો એક સમજણપૂર્વકનો અભ્યાસ પેસી ગયેલો છે. હવે કોઈક કારણથી આપણને સમજણ પડે છે કે આમાં જે રસ છે એ પરમેનન્ટ (કાયમી) નથી. કામનો રસ છે એ જેટલો વખત રહે તેટલો વખત રહે છે. પછી એ રહેતો નથી. આમાં રસ અખંડ નથી, ક્ષણિક છે એવો અનુભવ ‘જીવ’ને થાય છે. પછી કોક આઘાતને કારણે ઊર્ધ્વ તરફ જવાની અભિલાષા જાગે છે. એમ થાય છે કે ત્યાં જ ખરો રસ છે કે જે કંઈ કશાથી ખંડિત થતો નથી, એ પ્રકૃતિના અનેક પ્રકારના રસો કરતાં વધારે ઊંચા પ્રકારનો છે.

(અનુસંધાન પાના નં. ૯ ઉપર)

વેદાંતના ઉદ્દેશ પ્રમાણે મનુષ્યને લેવાનો નહિ પણ આપવાનો-ત્યાગ કરવાનો જ અધિકાર છે. ત્યાગ કરવામાં જ સર્વ સુખ સમાયેલું છે. ઉદારચિત્ત દાતાર બનો કે તેથી તમારું કાર્ય સમસ્ત વિશ્વનું કાર્ય બની જાય.

વેદાંત તો એમ જ કહે છે કે, કર્તા અને કર્તવ્ય, ભોક્તા અને ભોગ્ય બન્ને જે પોતામાં જ જુએ છે, તે જ આ જન્મમરણના ફેરામાંથી ઊગરી જશે અને જ્યાં સુધી જગતને પોતાનાથી ભિન્ન દેખશે, ત્યાં સુધી જન્મમરણ ચાલ્યા જ કરશે.

આપણું સમસ્ત જીવન આપવા માટે જ સરજાયું છે, નહિ કે લેવા માટે. આપણી ઉદારતા જો નિયમપૂર્વકની હશે તો તો પરમાત્મપદ, મોક્ષપદ સુધ્ધાં આપણા તરફ ખેંચાઈ આવશે. તમે નહિ આપો તો સર્વશક્તિમાન કુદરત તમારી પાસે એક યા બીજી રીતે જબરાઈથી પણ અપાવશે, માટે ખુશીથી આપો. વહેલુંમોડું પણ તમારે આપવું-છોડવું તો પડશે જ. છૂટતાં પહેલાં જ છોડો. ગમે ત્યારે પણ એક દિવસ ગળચી પકડીને પણ કુદરત છોડાવી દેશે તો પછી ઈચ્છાપૂર્વક કુદરતાનુસાર કામ કરી સુખના ભાગીદાર શા માટે ન થવું ? આ જગતમાં એવો એક પણ મનુષ્ય અત્યાર સુધીમાં થયો કે થવાનો નથી કે જેને છેવટે પોતાનું સર્વસ્વ આપી દેવાની-છોડી દેવાની ફરજ નહિ પડી હોય ! આ નિયમ વિરુદ્ધ મનુષ્ય જેટલો પ્રયત્ન કરશે તેટલો વધારે દુઃખી થશે. આપણે જે કાંઈ કુદરત તરફથી લઈએ છીએ કે મેળવીએ છીએ તે બધું

પાછું આપવા માટે જ છે, માટે જ બદલામાં કાંઈ માગશો નહિ. જેમ તમે વધારે આપશો તેમ તમારી પાસે વધારે આવશે. અનાસક્ત બનવું અતિ કઠિન છે પણ તેનું પરિણામ ઘણું જ ઉત્તમોત્તમ છે. કઠિનતાથી હારી બેસવાનું નથી. એ શક્તિ મેળવવા જતાં આપણા શરીરના ચૂરેચૂરા થઈ જાય તોપણ આપણું હૃદય તો દિવસે દિવસે મજબૂત થતું ચાલવું જોઈએ.

સંપત્તિ સંબંધી લોકોના વિચાર એવા તો મૂર્ખાઈ ભરેલા થઈ ગયા છે કે સમાજના એક ભાગને છેક નીચોવી નાખી, તેને નિર્ધન બનાવી દઈને મેળવેલા પૈસાનો એકાદ સ્વલ્પ અંશ દાન કહીને પાછો આપવો, એને તેઓ મોટી ઉદારતા કહે છે. એકાદ માણસ પાસેનું પાણી, ધંધારોજગારની કહેવાતી કળાઓ દ્વારા પડાવી લઈને, પછી તૃષાની પીડાથી મરવા પડેલા મનુષ્યના મોંમાં બે ટીપાં પાણી નાખીને તેની વેદના વધારનારની પેઠે પોતે જ નીચોવી લીધેલા ગરીબો પ્રત્યે તેમની ઘણી દુઃખી અવસ્થામાં કીર્તિ કે હોદ્દાની ખાતર થોડા હજાર કે લાખનો તુચ્છ ટુકડો ફેંકી દેવો એ જ જાણે કે મોટું ધર્મકૃત્ય ગણાતું હોય એમ જ એ બિચારાઓ સમજે છે. ભાઈઓ ! અનીતિથી મેળવેલા ધનનું કરોડનું દાન તે એક સ્વાર્થત્યાગી અને પ્રભુપ્રેમીના એક પાઈના પણ દાનની તોલે આવશે નહિ. સત્યની ખાતર બધું જતું કરી દેનારને જ ખરો દાતાર કહી શકાય. સંત, સાધુ, સ્વામી વગેરેને 'નિત્યદાતા'ના નામથી

સંબોધવામાં આવે છે. તેનું કારણ એ જ કે ખરો સંન્યાસી ભિક્ષા માગીને મેળવેલું અન્ન પણ જેને વધારે જરૂર હોય એવા એકાદ માણસને આપી દે છે. આ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે સત્યનિયમને ભૂલીને બાહ્યસંપત્તિ અને મિલકત ઉપરથી લોકોનો દરજ્જો નક્કી કરવો, એ અસ્વાભાવિક છે.

ભાગવતમાં એક જગ્યાએ લખ્યું છે કે ત્યાગી શિવની ઉપાસના કરવાથી મનુષ્ય ધનવાન બને છે અને લક્ષ્મીપતિ વિષ્ણુનો ઉપાસક નિર્ધન રહી જાય છે. આમાં શિવ કે વિષ્ણુની મહત્તા કે લઘુતા દર્શાવવાનું પ્રયોજન નથી. શિવ અને વિષ્ણુ વસ્તુતઃ બન્ને એક જ છે, પરંતુ અભિપ્રાય એ છે કે જે લોકો હૃદયમાં શિવરૂપ ત્યાગ અને વૈરાગ્ય રાખે છે તેમની પાસે ઐશ્વર્ય, ધન અને સૌભાગ્ય સ્વયં આવવા માંડે છે અને જેના હૃદયમાં વિષ્ણુરૂપી લક્ષ્મીની ધન અને ભોગવિલાસની લગની લાગી છે તે દારિદ્રને પાત્ર રહે છે. જગતમાં મહાન ભૂલ તો એ જ થાય છે કે, લોકો ‘લેવામાં-ગ્રહણ કરવામાં જ’ સુખ માને છે, પણ સુખ પ્રાપ્તિનું ખરું રહસ્ય તેઓ સમજતા નથી કે ‘લેવામાં નહિ પણ દાન કરવામાં ત્યાગ કરવામાં જ’ સર્વ સુખ સમાયેલું છે. ફૂલ જે રંગનો ત્યાગ કરે છે એ જ રંગ એની પાસે રહી જાય છે. આ જગતમાં બધાય રંગો સૂર્યના જ છે અને જે ફૂલ સૂર્યના તમામ રંગોને શોષી લે તેનો રંગ કાળો બને છે અને જે ફૂલ જે રંગ સૂર્ય તરફ પાછો મોકલે છે, તે જ રંગ તે ફૂલમાં જણાય છે. મતલબ કે

ફૂલ પાછા મોકલેલા રંગવાળું જ જણાશે. વળી, જે ફૂલ સાતે રંગોમાંના કોઈને પણ ગ્રહણ ન કરતાં સર્વને સૂર્યની તરફ પાછા ફેંકી દે છે તે ફૂલનો રંગ શ્વેતવર્ણો થાય છે. આ જ પ્રમાણે જે મનુષ્ય તમામ દુન્યવી ઈચ્છાઓનો ત્યાગ કરે છે તેનો આત્મા સમસ્ત સંસારનો આત્મા બની જાય છે.

લોકો કહે છે કે ભજનમાં ચિત્ત નથી ચોંટતું, એકાગ્રતા નથી થતી. એકાગ્રતા ક્યાંથી થાય ? કૃપણ જીવરૂપી વાનર જગતના પદાર્થો મૂઠીમાંથી તો છોડતો નથી ને પાછો એની એ જ મૂઠીમાં રામને લેવા ઈચ્છે છે ! પ્રભુને ભજતાં ભજતાં નિર્લજ્જ ચિત્ત મકાનમાં, ખાવા-પીવામાં, માલમતામાં ને માનપાનમાં ભમે છે. મૂર્ખને એટલી પણ સમજ નથી કે એ બધી વસ્તુઓનું ચિંતવન કરવાનું જ નથી. ચિંતવન યોગ્ય તો એક રામ જ છે. જ્યાં સુધી પદાર્થમાં સત્યદષ્ટિ છે અને એમાં ચિત્ત રમી રહ્યું છે ત્યાં સુધી ગમે તેટલું માથું ફોડશો તોપણ એ પદાર્થો પ્રાપ્ત થવાના નથી અને કદાપિ થશે તોપણ સુખદાયી નહિ નીવડે. જ્યારે સ્વાભાવિક રીતે એ પદાર્થોમાંથી ચિત્ત ઉપરામ પામશે ત્યારે સ્વયં ઈષ્ટ પદાર્થો હાજર થાય છે.

ગરીબ કોણ ? પૈસાનો લોભી તે જ મનુષ્ય ગરીબ છે. હે પામર ધનવાનો ! તમારી પોતાની જાત ઉપર જ જરા દયા લાવો. ગરીબ અને ગરજુ લોકોની પડાવી લીધેલી સંપત્તિ તમને મનની અસ્વસ્થતા જ અર્પશે.

‘સ્વામી રામતીર્થનાં વચનામૃતો’,
ત્રી.આ.; પૃ.૧૪ થી ૨૩ (સંકલન)

આપણા શરીરમાં અનેક શરીરો છે, અનેક જીવ છે તેમ જ અનેક પ્રકારનો અહંકાર છે. તેઓ ક્યારેક આપસ આપસમાં ભિન્ન ભિન્ન ભાવથી વર્તે છે. ક્યારેક શત્રુભાવથી તો ક્યારેક મિત્રભાવથી વર્તે છે. જો તેનો શત્રુભાવ ઉત્પન્ન થાય તો તે પ્રમાણે તેનું કાર્ય શરૂ થાય છે. આવા આ અંદરના અનેક જીવ, શરીરો અને અહંકાર કયા ? તો જે જે મનુષ્ય કે પ્રાણી સાથે પ્રસંગોપાત્ત આપણો ઘનિષ્ઠ સંબંધ બંધાયો હોય, તે તે મનુષ્યનો અથવા પ્રાણીનો જીવ આપણામાં આવીને રહે છે અને તે મનુષ્યનો અથવા પ્રાણીનો જેવો આકાર હોય તે પણ આપણામાં આવીને રહે છે. તે આપણા શરીરમાં હોવાથી પ્રસંગોપાત્ત આપણને તેની યાદ આવે છે. તેને યાદ કરતાંની સાથે જ તેના જીવસહિત તેનું શરીર આપણી દૃષ્ટિ સામે આવે છે.

આવા અનેક જીવ અને અનેક શરીરો ઘણા સમયથી, અનેક જન્મથી આપણા હૃદયમાં વાસ કરતા હોય છે. તેના તેના સ્વભાવ અનુસાર જે જે આપણાં હોય, તે પછી શત્રુ હોય કે મિત્ર હોય, કોઈ પણ સ્વભાવના હોય તોપણ અંદર ને અંદર તેની સાથે જ્યારે પ્રસંગ આવે ત્યારે તેના તેના સ્વભાવ મુજબ તેને ખાતર જ તે તે જાતનો અહંકાર આપણે અંગીકાર કરીને તેવો તેવો વ્યવહાર કરવો પડે છે. આવા પુષ્કળ પ્રકારના અહંકાર, જુદા જુદા આકાર અને જીવ એ પ્રત્યેકમાં ઓછાવત્તા પ્રમાણમાં ભરેલા હોય જ છે.

જેમ એકાદા મોટા આરસા સામે સેંકડો

નિરનિરાળા મનુષ્ય, પશુપક્ષી અથવા નિરનિરાળી વસ્તુ જાય તો તે આરસામાં એકદમ મોટું ઝૂંડનું ઝૂંડ દેખાય છે, અને તે આખો આરસો તેની ગર્દાથી ભરાઈ જાય છે. મૂળનો તે આરસો સ્વચ્છ હોય છે અને તેમાં કાંઈ ન હોવા છતાં પણ બહારના બીજા જે કોઈ જીવ અથવા વસ્તુનો સમુદાય તેમાં પ્રતિબિંબ રૂપે આવવાથી તે આરસો ભરાઈ જાય છે. તે જ પ્રમાણે આપણે અને આપણું મન એ આરસા પ્રમાણે મૂળમાં સ્વચ્છ જ છીએ અને મૂળના આપણે સ્વતંત્ર અને એકલા જ છીએ, પરંતુ તે પ્રતિબિંબિત થયેલા સમુદાયને લીધે જેમ તે આરસાની મૂળ અવસ્થા સ્વચ્છ હોવા છતાં અસ્વચ્છ બની જાય છે, તે પ્રમાણે આપણામાં પણ અનેક નિરનિરાળા જીવનો સમુદાય હૃદયમાં ભરેલો હોવાથી અને નવો નવો ભરાતો જતો હોવાથી આપણી મૂળની સ્વતઃસિદ્ધ સ્વચ્છ અવસ્થા હોવા છતાં તે અસ્વચ્છ બની ગઈ છે.

તે આરસો જેમ પોતાનું મૂળનું સ્વચ્છ સ્વરૂપ વીસરી પોતાનામાં પ્રતિબિંબિત થયેલો જે સમુદાય તે જ હું પોતે છું એમ જાણે કહેતો હોય, તે જ પ્રમાણે અનેક લોકોના અથવા વસ્તુના તમારા હૃદયમાં રહેનારો જે સમુદાય તે જ તમે થઈ બેઠા છો. તમે મૂળના જે સ્વતઃસિદ્ધ તે હવે રહ્યા નથી અને તેનો અનુભવ પણ તમને નથી. આ તમારું શરીર તમારા માટે રહ્યું જ નથી પણ સેંકડો નિરનિરાળા સમુદાયને જગ્યા આપવા માટે જ છે. એટલે

કે જગતમાંના સારાનરસા શત્રુમિત્ર રૂપી જીવનો પરિવાર, પ્રિય બાહ્ય વિષયવસ્તુ અને તે સંબંધી જે અહંકાર, એ બધાંને જમા કરવા માટે તમારું શરીર અને મન જાણે કે એક કોઠી જ બની ગયું છે.

અને પછી તમારા શરીરરૂપી આવી કોઠીમાં રહેલો નિરનિરાળા સ્વભાવનો અને નિરનિરાળા ગુણધર્મનો જડ-ચૈતન્ય વસ્તુના પરિવારનો જે સમુદાય તેના માટે જુદી જુદી જાતનો અહંકાર પ્રસંગોપાત્ત પ્રગટ થવાનો જ અને તેવા અહંકારને કારણે તેવા ક્રિયાકર્તૃત્વ વ્યવહાર કરવામાં તમારા મનની અને જીવની સારી-નરસી અવસ્થા થતી જ રહેવાની અને આવી રીતે બાહ્ય જીવના સમુદાયના જે સંસ્કાર તમારા હૃદયમાં દઢ થતા જાય છે, તેને જ બાહ્ય વિષયોના અથવા જીવના સંસ્કાર હૃદય પર દઢ થયા એમ કહેવાય છે. જેમ આરસામાં પ્રતિબિંબિત થયેલો જે સમુદાય તેમાંથી એકાદ બે વસ્તુ નીકળી જાય તોપણ બાકીના રહે જ છે, છતાં કેટલાક નીકળી ગયા હોય છે અને કેટલાક નીકળી જવાની તૈયારીમાં હોય છે. એટલામાં જ બીજા જુદા જુદા પ્રકારના જીવ તેમાં આવે છે. આવી રીતે કેટલાક ઓછા થઈ જાય છે તો કેટલાક ભરાય છે. તેથી તે આરસાને પૂર્વવત્ સ્વતંત્ર, સ્વચ્છ, પ્રતિબિંબરહિત એવા થવાનો પ્રસંગ આવતો જ નથી. તેવી જ રીતે આપણા હૃદયમાંથી કેટલાકનો નિકાલ થઈ જાય, તોપણ પૂર્વના કેટલાક જીવ સિલ્લક રહે છે જ, અને ફરી પાછા જુદા જુદા સંબંધી જીવનો પ્રવેશ હંમેશાં થતો જ રહે છે. તેથી જ આપણું મન અને

હૃદય કદી ખાલી થતું નથી અને મૂળ આપણે કેવા છીએ એનો અનુભવ લઈ શકાતો નથી.

સ્થૂળ શરીર જોકે નાશ પામે તોપણ મન, બુદ્ધિ દ્વારા જે સેંકડો જીવને આપણે હૃદયમાં ગ્રહણ કરી રાખેલા હોય છે તે સર્વ તેમ ને તેમ જ હોય છે. પછી તેના નિકાલ માટે અથવા તો તેના પ્રારબ્ધરૂપે ભોગ ભોગવવા માટે ફરી પાછું સ્થૂળ શરીર ધારણ કરવું જ પડે છે. આવો ચકાવો સેંકડો, હજારો વર્ષ સુધી ચાલુ જ રહે છે. તે ભીંસમાંથી મુક્ત થઈ આપણે શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપમાં જઈ શકતાં નથી.

આ ઉપરથી શું કે આપણે હવે મૂળના સ્વતઃસિદ્ધ રહ્યા નથી. પણ આપણા હૃદયમાં ગ્રહણ કરેલા જીવોમાંથી જેના સંસ્કાર દઢ બની ભોગ ભોગવવા લાયક પરિપક્વ થયેલા હોય છે, તે જ જીવ (પ્રારબ્ધરૂપે સંસ્કાર ભોગવવા માટે) આપણા આધારે ફરી ફરીને જન્મ લે છે અને તેના સારાનરસા સ્વભાવ મુજબ અહંકાર ધારણ કરીને ગમે તેવાં સારાંનરસાં કાર્ય કરે છે. ખાસ આપણે કાંઈ કરતાં નથી.

આ ઉપરથી શું થયું ? કે આજના ઘણાખરા પુરુષોમાં સ્વતંત્ર એવો જીવ કેવળ પોતાની જ બુદ્ધિએ કાંઈ રહ્યો નથી, પરંતુ પરજીવ અને પરબુદ્ધિ એનો જ સંગ્રહ ઘણેભાગે મનુષ્યમાત્રમાં હોય છે અને પછી જેનાં જેવાં, સારાં કે નરસાં જીવ અને બુદ્ધિ તેવી સારીનરસી કરણી તે કરતા રહે છે અને તે પ્રમાણે હંમેશાં સુખદુઃખ ભોગવતાં રહે છે. આવા આ આરસામાંના પ્રતિબિંબિત થયેલા સમુદાય પ્રમાણે પ્રત્યેકના હૃદયમાં રહેલી આવી ભૂતોની ભૂતાવળમાં પ્રત્યેક જણ સપડાયેલા હોય છે અને તેથી હંમેશાં,

જન્મોજન્મ દુઃખનો આઘાત ભોગવતાં હોય છે. ઉત્પન્ન કરનારી પણ ભૂતોની ભૂતાવળ જ અને ઉત્પન્ન થનારી પણ તે જ અને તે ભૂતાવળ જ જાદુઈ ફાનસની જેમ નાના પ્રકારની ચેષ્ટા કરતી રહે છે.

હવે કોઈની જ આત્મબુદ્ધિ, સ્વતઃસિદ્ધ બુદ્ધિ રહી નથી. જેને અંધાપો આવ્યો હોય તેને બીજાની આંખોના આધારે વ્યવહાર કરવો પડે છે. તો જ્યારે પરધર્મથી, પરબુદ્ધિથી લોકો ચાલી રહ્યા છે, તે પરથી જ સિદ્ધ થાય છે કે, પ્રત્યેકના અંતર્યક્ષુ આંધળાં થયાં છે અને સ્વતઃસિદ્ધ આત્મબુદ્ધિ નષ્ટ થઈ છે. તેમ જ સ્વતંત્ર અને હિતકારક જે સ્વધર્મ છે તેની જાગૃતિ નાશ પામી છે અને ઘણાખરા હિંદુસ્તાનમાંના લોકો અંદર અને બહારથી આંધળાં જેવા થઈ પારકાંની દૃષ્ટિ પર, અક્કલ પર અને તેના ધર્મ પર જ આધાર રાખી દિવસો પસાર કરવાની પોતાની મૂર્ખપણાથી જ પાળી લાવ્યા છે. હાલ તમે વ્યવહાર કરનારા લોકો પારકાંની બુદ્ધિના આધારે વ્યવહાર કરો છો. તેથી ‘પર બુદ્ધિ વિનાશાય’ એ વાક્ય પ્રમાણે ખરા સુખનો તમારામાંથી નાશ થઈ રહ્યો છે.

આ બધી ભીંસમાંથી છૂટવા માટે તેમ જ હંમેશને માટે સચ્ચિદાનંદાવસ્થાનો અનુભવ લેવા માટે મુખ્ય ઉપાય બે જ છે. એક તો બ્રાહ્મણ માટે સ્વધર્મનિષ્ઠા અને નિરંતર મુક્ત એવા જે પરમેશ્વર તેની સાથે સંબંધ જોડી રાખવો. સત્પુરુષની સાથે સંબંધ જોડવાની આવશ્યકતા એટલા માટે છે કે તે આવી ભીંસમાંથી મુક્ત થયેલા હોય છે.

‘ઉપાસની વાક્સુધા-૫’, પ્ર.આ.; પૃ. ૨૭૦-૨૭૪

(ઊર્ધ્વગતિ... અનુસંધાન પાના નં. ૪નું ચાલુ) એ રસ એવા પ્રકારનો છે કે એ બધાંમાં સમાયેલો છે. બધાંની અંદરનું હાર્દ એ લઈ શકે છે. એ રસનો અનુભવ કરવાનું ધબકતું દિલ થાય છે. એના માટેનો પુરુષાર્થ જાગે છે. એવું થાય ત્યારે શરીરની રચના એ પ્રકારની આપમેળે થઈ જાય છે. શરીરની રચના એ પ્રકારની કરવા માટે એને પુરુષાર્થ કરવો પડતો નથી. માત્ર એ પ્રકારની ભાવના સતત જાગૃત સ્થિતિમાં રહ્યા કરે. એ ભાવના કેમ કરીને એવી રહે એ માટેનો એણે પુરુષાર્થ કરવો પડે છે. એ માટે એ પ્રકારનાં સાધન એણે લેવા પડે છે. સાધન એ પ્રકારનાં ન હોય તો એનાથી ન થાય એટલે સાધન પણ ઊર્ધ્વપ્રકારનાં લેવા પડે છે.

ઊર્ધ્વ તરફનો પુરુષાર્થ કરતાં કરતાં જ્યારે ભાવના જાગે ત્યાર પછી બધું સહજમેળે બને છે. ભાવનાની સ્થિતિ અખંડ-નિરંતરની થઈ જાય ત્યાર પછી એ સહજ છે. ત્યાં સુધી એ સહજ નથી. ત્યાં સુધી તો એ આવે ને જાય. આવે ને જાય. એની ઝલક આવી જાય. પછી એને વધારે આકર્ષણ થઈ જાય.

‘જોડાજોડ’, પ્ર.આ.; પૃ. ૬૮

ગયેલા આત્માને...

ગામ પલાણાના હાલ અમેરિકા નિવાસી પૂ.શ્રીમોટાના સ્વજન શ્રી રામભાઈ પી. પટેલનાં ધર્મપત્ની અને હરિ:ૐ આશ્રમ, નડિયાદમાં જેઓએ ટ્રસ્ટી તરીકે સેવાઓ આપી હતી, તે શ્રી હરેશભાઈનાં માતુશ્રી લલિતાબહેનનો તા.૨૯-૧૧-૧૬ના રોજ ૮૩ વર્ષની વયે અમેરિકા ખાતે દેહાંત થયો છે. શ્રી હરિ ગતાત્માને ચિર શાંતિ અર્પે એવી પ્રાર્થના છે. આ નિમિત્તે આ પરિવાર તરફથી અપાયેલ સહયોગની વિગતો આવતા અંકે.

- સંપાદક

મનના પ્રકારો

મન બે પ્રકારનાં છે : (૧) જાગ્રત મન. એનાથી વિચારો અને ભાવનાઓ સમજી શકીએ છીએ. (૨) અજાગ્રત મન. જાગ્રત મનની પ્રક્રિયા શાંત પડે ત્યારે અજાગ્રત મનમાં રહેલું પ્રગટ્યા કરે છે. અજાગ્રત મન અનંત સાગર કરતાંય વિશેષ ગહન છે. એમાં એટલું બધું ભરેલું છે કે એનો અંત આવે એવો નથી. એ અજાગ્રત મનમાં જે ભરેલું છે એ રાત્રે સ્વપ્નામાં બહાર આવે છે. આપણું શરીર ઊંઘતું હોય છે, પણ મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ અને અહમ્ જાગૃત હોય છે. ચંચળ શરીરને જીવવા માટે ઊંઘની જરૂર છે. અજાગ્રત મનમાંથી જુદા જુદા પ્રકારના વિચારો અને વૃત્તિઓ ઊઠે એ સ્વપ્નમાં પ્રગટ થાય, એ વખતે અજાગ્રત મનમાંથી ઘસારો એટલો બધો થતો હોય છે કે જ્ઞાનતંતુઓને એ અસર પહોંચાડે છે.

અજાગ્રત મન

જો આપણા વર્તનથી શાંતિ અને પ્રસન્નતા રહ્યા કરે અને કોઈપણ પ્રકારનું સંઘર્ષણ ન પ્રગટે તો ઉપલા મનને આપણે શાંત કરી શકીએ. એ શાંત થાય ત્યારે આપણા અજાગ્રત મનમાંથી બધું બહાર આવે, ઉપરના મનમાં શાંતિ ન થાય તો અજાગ્રત મનમાં પડેલો ઉકરડો બહાર નથી આવતો. મેલા ઉપર માટી ઢાંકી હોય તો ગંધ આવે નહિ. ઉપલા મનને શાંત કરીએ ત્યારે અજાગ્રત મનમાંથી એટલો બધો ઘસારો થાય કે જો આપણે સજાગ હોઈએ અને ચિત્તતંત્રની સમતુલા પ્રગટાવી શકીએ તો જ આપણે તેને પસાર થવા દઈ શકીએ. એ એટલો

મોટો ઘસારો હોય છે કે એ પૂરો થાય જ નહિ, પણ જો આપણે એને પસાર થવા દઈએ તો તે વહી જાય, તળાવનું પાણી નહેર વાટે સમુદ્રમાં ખાલી થાય તેમ મન ખાલી થઈ જાય.

એની ગહનતા

ઉપલું મન જો શાંત થાય તો જ ચિત્ત તટસ્થતાથી અને સમતાથી બધું નીરખી શકે અને તો જ અજાગ્રત મન નીરવ બનવાની શક્યતા. આપણા આ અજાગ્રત મનમાં અનેક પ્રકારના સંબંધોના અનેક જન્મોના સંસ્કારો તથા લાગણીઓ પડેલાં છે. જમીન ખોદતાં ખોદતાં કોલસો, તેલ વગેરે મળે છે ખરાં, પણ એનોયે અંત આવતો હોય છે, પણ અજાગ્રત મનમાં તો એટલું બધું પડેલું છે કે તેનો અંત ન આવે.

હેતુ સમજો

ઉપલા મનને શાંત અને નીરવ કરવાની શક્તિ મનુષ્યમાં છે, પણ અજાગ્રત મનને શાંત કરવાની શક્તિ નથી. હાલના તબક્કે મનુષ્ય ઉત્કટ સ્વપ્રયત્નથી દૈવી નથી. જ્યાં સુધી ખરેખરી અદમ્ય અતૂટ એકધારી ઝંખના પ્રગટે નહિ ત્યાં સુધી એ બનતું નથી. ભગવાનનું ભજન-પ્રાર્થના કરીએ પણ એનો હેતુ ન સમજીએ તો એ ક્રિયા પણ જડ બની જાય છે, એનું ઉત્તમ પરિણામ નીપજે નહિ.

મર્યાદા જાણો

માટે, આમાં (મૌનમંદિરમાં) બેસનારે ભાવનાને પ્રગટાવવા કાજે જ્ઞાનાત્મક ઝોક આપવાનું રાખવું જોઈએ. સાત, ચૌદ કે એકવીસ દિવસ બેસવાથી કાંઈ મનને એકદમ શાંત કરવાનું બની જવાનું નથી પણ એના

સંસ્કાર જરૂર પડે છે. એવા સંસ્કારોનો ઉદય થાય ત્યારે એ જીવ ગતિવાળો બને એ નિશ્ચિત હકીકત છે. અંદર બેસવાથી રોજિંદા વ્યવહારમાં કેવી રીતે વર્તવું એ પણ પ્રગટ થશે. માટે, માણસે પોતાનું ધ્યેય નક્કી કરી લેવું જોઈએ. બધાં ભગવાનને અનુભવી શકવાનાં નથી, એ તો શક્તિ બહારની વાત છે. માટે, એક જ રીતે બધાંનો ઉદ્ધાર થઈ જાય એવી માનવતંત્રની કોઈ શક્તિ-વ્યવસ્થા નથી.

નાનું, પણ મોટું પગલું

મૌનએકાંત મંદિરમાં આપણે ચેતનનો સાક્ષાત્કાર પામીએ એ પ્રમાણે વિચારીને બેસીએ તો ખરાં, પણ એ પ્રમાણેનું આપણું વર્તન ન હોય તો કશું વળે નહિ. દરેક માણસે પોતે શાંત રહી શકે એ માટે જાગૃતિપૂર્વક, પ્રમાણિક, વફાદાર અને જીવતોજાગતો એકધારો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, એમ થાય તો જ આપમેળે આગળ વધાય. આ પગલું નાનું ભલે ગણીએ છતાં પણ બહુ મોટું પગલું છે, એકધારી શાંતિ અને પ્રસન્નતા પ્રગટે એટલું જ ધ્યેય રાખીએ.

અશાંતિનું કારણ

શાંતિ અને પ્રસન્નતા પ્રગટી શકે તે માટે વર્તન કરવાની રીતનો પ્લાન-યોજના ઘડી કાઢવી જોઈએ. આપણામાં શાંતિ અને પ્રસન્નતા નથી ટકતી એનું મૂળ કારણ આપણા પોતાનામાં છે. આપણે કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, આશા, તૃષ્ણા વગેરેમાં ડૂબી ગયાં છીએ એને કારણે શાંતિ ટકતી નથી. આપણા કર્મને કારણે આપણે બીજી વ્યક્તિઓ સાથે સંકળાયેલાં છીએ. આપણી આશા, તૃષ્ણા, લોભને લીધે આપણને એમનામાં આસક્તિ પ્રગટે છે, એને કારણે સંઘર્ષણ પ્રગટે છે. ‘મારામાં એવું નહિ

થાય !’ એવું વલણ પ્રગટાવવાનું રાખીએ તો આપણી શાંતિ અને પ્રસન્નતા ધવાય નહિ.

વ્યક્તિ એ જ સમાજ

આપણી સાથેના જીવો સુધરી જાય એવી આશા રાખવી એ વ્યર્થ છે, જે કરવાનું છે એ આપણે પોતે કરવાનું છે. શાંતિ, પ્રસન્નતા ધવાય નહિ તો આનંદની-મસ્તીની લહેરોમાં રમ્યા કરાય, આટલું કરે તોપણ ઘણું છે. સામર્થ્ય તો દરેક માનવીમાં રહેલું છે, એક માણસ આવી રીતે વર્તતો થાય તો એની અસર બીજા પર થયા વિના રહેતી નથી. વ્યક્તિ માત્ર આટલું જ જાળવી શકે તો સમાજની સેવા કરવી નહિ પડે. આ પ્રકારની વ્યક્તિઓનો સમૂહ સત્સંગથી બીજાને અસર પહોંચાડે. પોતે એકલો આવું કરતો હોવાથી એ સમાજની સેવા કરે છે. બહાર જઈને સેવા કરવાની રીત મને પસંદ નથી.

ત્યાગની ભૂમિકા જરૂરી

સેવાના ક્ષેત્રમાં કામ કર્યું છે, મેં જોયું કે આશા, તૃષ્ણા, રાગ, દ્વેષ વગેરે દ્વંદ્વથી ભરેલાઓ સેવા કરે છે, આવા સાધનથી થતી સેવાને પરિણામે વ્યક્ત પણ એવું જ થતું હોય છે, રાગદ્વેષનાં કૂંડાળાં જ ઊભાં થાય છે. જ્યારે આપમેળે ઉત્તમ પ્રકારની શાંતિ અને પ્રસન્નતા પ્રગટે ત્યાર પછી જ સેવાના કર્મમાં કે બીજા કોઈપણ પ્રકારના કર્મમાં ભલીવાર પ્રગટે. આવા પ્રકારની શાંતિ ત્યાગ વિના મળતી નથી, દરેકની પૂરેપૂરી કિંમત ચૂકવવી જોઈએ, રણમાં જેવી રીતે સરોવર મિથ્યા છે, એ પ્રમાણે ત્યાગ વિના કંઈ પણ મેળવવું એ મિથ્યા છે.

શક્તિ તો મથનારને મળે

ઘણા લોકો આશીર્વાદ માગે છે, અલ્યા, બે પૈસા મેળવવા હોય તોપણ કામ કરવું પડે છે.

કોક સાધુ મહારાજ કહે છે કે આશીર્વાદ આપું છું, પણ એનામાં જે ખમીર પ્રગટવું જોઈએ એ માટે કશું કર્યું નહિ. એવા આશીર્વાદ તો માણસને લૂલો બનાવે છે. ભગવાનની કૃપા કે આશીર્વાદમાં શક્તિ નથી એમ નહિ, શક્તિ તો જ્યાં જરૂર હોય ત્યાં આપમેળે પ્રગટે છે, એ તો મથનારને આપમેળે માગ્યા વિના મળ્યા કરે છે.

તો આશીર્વાદ મળશે

જે લોકો કૃપાની વાત કરે છે અને કશું જ કર્યા વિના માત્ર આશીર્વાદ માગવાની વાત કરે છે એને એ એમ ને એમ મળવાના નથી. અહીં આવનારાના મનનાં વલણ પણ સમજી શકાય છે, આંખની રમત, ટોળટપ્પાં, ચેનચાળા બધું જ નિહાળ્યું છે, પણ સ્વજન સિવાય કોઈને વિશે કહેતો નથી. જે પોતાના પગ પર ઊભો રહે, વફાદારીપૂર્વક પ્રેમભક્તિ પ્રગટેલી હોય તો તેવા ઉપર મહાત્મા લોકોની કૃપા હોય છે. પ્રયોગ કરવાની પણ કોઈની તત્પરતા હું તો જોતો નથી. ઘણા બોલે છે પણ કરવાની ઝંખના જોઈએ, ખરી ઝંખના વ્યક્ત થયા વિના રહેતી નથી. કોઈ વ્યક્તિ કોધી હોય કે લોભી હોય તો તે શું વ્યક્ત થયા વિના રહેતો હોય છે ? આપણે સંસર્ગને કારણે વૃત્તિઓને સમજી શકીએ છીએ, માટે, જીવનને ઊંચે લઈ જવા માગે એવા જીવને આશીર્વાદ માગવા નથી જવું પડતું, ભગવાનની કૃપાચેતના તથા આશીર્વાદ તેવાની સાથે જ હોય છે. રામકૃષ્ણ પરમહંસ જેવા મહાત્માઓ તો બધા જ દેશોમાં હોય છે, એટલે સમાજની ભાવના જીવતીજાગતી રહી છે. માટે, જો આપણે પ્રયત્ન કરીશું તો આશીર્વાદ-કૃપા મળશે.

શાંતિ માટે સબળ ઉપાય

હવે, મૂળ વાત પર આવું. જાગ્રત મનને શાંત કરી શકો એ માટે ભગવાનનું સ્મરણ,

સદ્વાચન, વર્તનની કળા, બીજા સાથે વ્યવહારમાં આવીએ ત્યારે સંઘર્ષણ ન પ્રગટે માટે વફાદારી, પ્રમાણિકતા અને પ્રેમભક્તિ-પૂર્વક પ્રયત્ન કરવા જોઈએ. એ સાથે આપણે આપણા નિરીક્ષક થવું પડશે, આપણે આપણા મનાદિકરણોને જોયા કરવાં પડશે. એમ કરવાથી આપણે એનાથી જુદા છીએ એવા પ્રકારની શક્તિ પ્રગટે છે. એમાં આપણે ભળી ન જવાથી એમાં તદ્દ્રૂપ બની જતા નથી પણ એના સાક્ષી બની શકીએ છીએ. હવે જે વ્યક્તિ આત્મનિષ્ઠ છે, એનાં મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ, અહમ્માં ભેદ હોતો નથી. આપણે જો એના હૃદય સાથે એકરૂપ થવાનો હૃદયથી પ્રયત્ન કરીએ તો એ પણ આપણી સાથે તદ્દ્રૂપ જ હોવાથી એના હૃદયની શાંતિ-પ્રસન્નતાના સહજ ગુણો-આપણે પણ અનુભવી શકીએ છીએ, પણ આપણે એની સાથે જોડાવાનો સંકલ્પ તથા પ્રયત્ન તો કરવો જોઈએ.

ચેતનના અનેક ગુણધર્મો છે એ બધા એકીસાથે પ્રવર્તતા હોય છે. એ ગુણધર્મો આત્માના અનુભવીઓ અનુભવતા હોય છે, મનમાં જે થાય એની સાથે ભળી ન જતાં એને નીરખવા માંડીએ અને એમ કરતાં કરતાં પ્રાર્થના કરીએ, આવા પ્રયત્ન કરતાં કરતાં આપણે જરૂર મુકામે પહોંચીએ. આર્દ્રતાભરી ગદ્ગદભાવે પ્રાર્થના કરીએ તો મદદ પાસે જ ઊભી છે. આવી સ્થિતિ પ્રયત્ન કરતાં થશે. આત્મનિરીક્ષણ, આત્મનિષ્ઠ હૃદય સાથે સંધાન અને પ્રાર્થના-આ ત્રણ સાધનો કરી શકીએ તો શાંતિ-પ્રસન્નતા જાળવી શકાય અને આગળનાં પગથિયાં ખુલ્લાં થઈ જાય.

‘મૌનમંદિરનું હરિદ્વાર’, ત્રીજી આ; પૃ. ૧૦૭ ◻

આ 'જીવ' ઈશ્વરને કંઈ અર્પણ કરે છે ત્યારે તે લેતાં ભગવાનને પણ સંકોચ થાય છે. જીવ આપે છે ખરો પરંતુ તે વધારે માગશે એવું ભગવાનને લાગે છે.

કેટલાક લોકો કોર્ટમાં તારીખ હોય તે દિવસે ભગવાન પાસે ખાસ દર્શન કરવા જાય છે અને ભગવાનને અગિયાર રૂપિયા ભેટ ધરે છે અને ભગવાનને કહે છે કે 'હે ભગવાન કૃપા કરજો, આજે કોર્ટમાં તારીખ છે, મારા ઉપર દયા કરજો.' વકીલને બસો-પાંચસો રૂપિયા આપીએ ત્યારે તે કોર્ટમાં આવે છે જ્યારે ભગવાનને અગિયાર રૂપિયામાં સમજાવીને કોર્ટમાં લઈ જવા ઈચ્છે છે. આ 'જીવ' ગઠિયો છે. થોડું આપે છે અને વધારે લેવાની ઈચ્છા રાખે છે.

ભક્તિથી જ મરણ સુધરે છે. જ્ઞાનને ભરોસે બહુ રહેશો નહિ. શરીર સારું હોય ત્યારે બ્રહ્મજ્ઞાનની વાતો કરવી એ કંઈ કઠણ નથી. શરીર બગડ્યા પછી જીવ દેહાધ્યાસમાં આવે છે અને જ્ઞાન ભુલાય છે. આઠ-દસ વર્ષનું બાળક પણ જાણે છે કે, 'શરીરથી આત્મા જુદો છે. લોકો શરીરને બાળે છે, આત્માને કોઈ બાળી શકતું નથી. આ શરીર એ હું નથી. આત્મા એ હું છું.'

શરીર સારું હોય ત્યારે ભલે જ્ઞાનની એવી બધી વાતો કરે પણ શરીર બગડ્યા પછી જીવ દેહાધ્યાસમાં આવે છે. એટલે દેહનું સુખ એ મારું સુખ અને દેહનું દુઃખ એ મારું દુઃખ એમ થાય છે. સાધારણ તાવ આવે કે જ્ઞાન ભુલાય છે. આત્મા તો નિર્વિકાર છે, આનંદમય છે. એને તાવ નથી, તાપ નથી, ટાઢ નથી. પણ દેહને તાવ આવે એટલે જીવ એવું સમજે છે

કે મને તાવ છે, સાધારણ દુઃખમાં પણ જ્ઞાન ભુલાય છે. અંતકાળમાં પણ જ્ઞાન ભુલાય છે. જ્ઞાન દગો કરે છે. શરીરમાં એનું ચિત્ત જાય છે અને તેથી મરણ બગડે છે.

ભક્તિથી જ મરણ સુધરે. સતત ભક્તિ કરવાની ટેવ પાડો. તમને ભગવાન સુખ આપે તો એકલા સુખ ભોગવતા નહિ, ભગવાનને સાથે રાખજો. સુખમાં ભક્તિ ઘૂટે નહિ એની કાળજી રાખો. તમારા જીવનમાં કોઈ દુઃખનો પ્રસંગ આવે તો દુઃખમાં પણ ભગવાનને સાથે રાખજો. દુઃખમાં જે પ્રભુને સાથે રાખે છે એના મન ઉપર દુઃખની બહુ અસર થતી નથી. સુખ અને દુઃખ મનને થાય છે. આત્માને સુખ નથી કે દુઃખ નથી. આત્મા પરમાત્માનો અંશ છે. સતત ભક્તિ કરવાની જેને ટેવ પડે એને જ અંતકાળમાં ભગવાન યાદ આવે છે, એનું જ મરણ સુધરે છે.

સાધારણ ભક્તિમાં ભક્ત અને ભગવાન બે જુદા હોય છે. અતિશય ભક્તિ વધે ત્યારે ભેદનો વિનાશ થાય છે. ભક્તિ જ્યારે બહુ વધે ત્યારે ભક્ત અને ભગવાન બે મટીને એક થઈ જાય છે.

શરીર સારું હોય ત્યારે બુદ્ધિ બગડેલી હોય છે. શરીર બગડેલું હોય ત્યારે બુદ્ધિ સારી થાય છે. શરીર બગડ્યા પછી કંઈક ડહાપણ આવે છે. બુદ્ધિ સુધરે છે. પણ એ એવા સમયે સુધરે છે કે જ્યારે માનવ કંઈ કરી શકતો નથી. શરીર સારું છે ત્યાં સુધી બાજી તમારા હાથમાં છે. તે દરમ્યાન ભક્તિ કરી પરમાત્માને રાજી કરો, પ્રભુને રીઝવો.

‘શ્રીમદ્ ભાગવત રસામૃત’, ૧૬મી આ; પૃ. ૧૦૬ □

જેલમાં મારું મન એકાંતકેદમાં જરા જરા ડગવા લાગ્યું, પણ ત્રણ દિવસની પ્રાર્થના અને ધ્યાન કરવા પછી નિશ્ચળ શાંતિ અને અચળ વિશ્વાસે ફરી મારી પાસે આવી સિંહાસન જમાવ્યું. અલીપુર જેલમાં હું સને ૧૯૦૮ની પાંચમી મે એ દાખલ થયો અને તેમાંથી બરાબર એક વર્ષ ને બે દિવસે તા. છટ્ટી મે એ છૂટો થયો.

બધી હાડમારીઓ ખરેખર મોજૂદ હોવા છતાં મને ફક્ત બે એક દિવસ હેરાનગતિ લાગી પણ ત્યાર પછી મારું મન આ બધાં દુઃખોની પાર થઈ પીડા ભોગવવા સમર્થ થઈ ગયું. મેં તે વખતને યોગસાધન અને દ્વંદ્વ ભાવનો જય કરવાનો અપૂર્વ અવસર માની લીધો.

અહીં આવ્યા પહેલાં મારો પ્રેમ બહુ થોડા માણસોમાં બંધાઈ ગયો હતો અને પશુ પક્ષીઓની તરફ પ્રેમનો ઝરો બિલકુલ વહેતો જ ન હતો. અલીપુરમાં રહીને હું શીખ્યો કે દરેક જાતના જીવજંતુઓ તરફ માણસનાં હૃદયમાં કેવો ગાઢ પ્રેમ ઊપજી શકે છે અને કદી કદી ગાય, જંતુ અથવા કીડીને પણ જોવાથી માણસનું હૃદય કેવું આનંદસાગરમાં ઝોલાં ખાય છે. એકાંત કેદખાનામાં પ્રભુપ્રેમનો પ્રકાશ હોવાનો વધારે સંભવ છે.

આ જાતની એકાંતકેદમાં જ માણસને ભગવાનની અપાર દયાનો અનુભવ કરવાનો અને તેની સાથે એકતા અનુભવવાનો દુર્લભ અવસર મળે છે. જેલમાં આવ્યા પહેલાં અમે બધાએ એક કલાક સવારે અને એક કલાક સાંજે ધ્યાન કરવાનો રિવાજ રાખ્યો હતો. આ એકાંતકેદમાં બીજું કાંઈ કામ ન હોવાથી મેં

ઘણોખરો વખત ધ્યાનમાં જ ગાળવાનો પ્રયાસ આદર્યો, પણ માણસનું ચંચળ ચિત્ત જે હજાર તરફ દોડતું રહે છે, તેને એકાગ્ર કરવું એ ટેવ વિનાના માણસો માટે સહેલું નથી. જેમ તેમ કરી દોઢ બે કલાક હું એકાગ્ર ચિત્ત રાખી શકતો, પણ અંતે મન અને શરીર બન્ને હારી જતાં. મને ખાતરી થઈ કે મરજિયાત એકાંતવાસ અને જબરદસ્તીના એકાંતવાસમાં ઘણો ફેર છે. કહેવત છે કે, ‘જે એકલો રહી શકે તે કાં તો દેવ છે અથવા હેવાન છે.’

ભગવાન મારી સાથે ફક્ત રમત રમી રહ્યા છે અને રમતના બહાના તળે મને ઉપયોગી આકરી તાલીમ દઈ રહ્યા છે. પહેલી વાત તો એ કે દૃઢ મનમાં કેદીને એકાંતકેદમાં જીવનના રહસ્યના વિચારો આવવા માંડે છે. ભગવાને આ બધું દેખાડીને મને એકાંતકેદની પાશવ નઠોરતાનું ભાન કરાવ્યું.

ભગવાનની બીજી મરજી મને એકાંતવાસની ટેવ પડાવવાની હતી. જે માણસ યોગ સાધવા ઈચ્છે છે તેને એકાંતવાસ કે વસ્તીમાં વાસ બન્ને સરખા લાગવા જોઈએ અને બન્યું પણ એવું જ કે મારી આ નબળાઈ થોડા જ દિવસોમાં ચાલી ગઈ.

ત્રીજી શિખામણ મને એ મળી, કે માત્ર મારા જ પ્રયત્નથી યોગસાધના થાય નહિ. ઈશ્વરમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને તેને ખોળે બધું ધરી દેવું, એ જ સિદ્ધિ મેળવવાનો ઉપાય છે. ભગવાન પોતે પ્રસન્ન થઈ જે બળ, સિદ્ધિ અથવા આનંદ આપે તેનો ઉપયોગ કરી, તેના

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૯ ઉપર)

જો માનવવ્યવહાર નૈતિક, સાત્ત્વિક અને આધ્યાત્મિક મૂલ્યો અનુસાર રચાય તો જ માનવજાતનો ઉત્કર્ષ થાય. નૈતિકતા, સાત્ત્વિકતા અને આધ્યાત્મિકતા એ ત્રણ સંસ્કૃતિના આધાર સ્તંભો છે. નૈતિકતા સંસ્કૃતિનો પાયો છે. સાત્ત્વિકતા એની ઈમારત છે અને આધ્યાત્મિકતા એનું શિખર છે. જગતના માનવીઓમાં પરિગ્રહવૃત્તિ વધે છે, તેથી અનેક અનર્થો ફેલાય છે. એટલે માનવીએ જરૂરિયાતો ઓછી કરી સાદું જીવન જીવતાં શીખવું જોઈએ. ભારતીય સંસ્કૃતિ સાદાઈયુક્ત જીવન શીખવે છે, પરંતુ પરિગ્રહવૃત્તિ વધતાં જગતમાં સ્વાર્થયુક્ત સ્પર્ધા વધે છે. તેનાથી લોકો નૈતિકતાને નેવે ચડાવવા લાગી જાય છે. આ સડો સમાજમાં ફેલાતાં વાર નથી લાગતી અને ભ્રષ્ટાચાર શિષ્ટાચાર ગણાવા લાગે છે. ભ્રષ્ટાચાર વ્યાપક બને ત્યારે સાત્ત્વિક શીલવંત લોકો ગણ્યાંગાંઠ્યા જ રહે છે. મોટા ભાગના લોકો રાજસિક-તામસિક પ્રવૃત્તિઓમાં જ રચ્યાપચ્યા રહે છે. સાત્ત્વિક પ્રવૃત્તિ કરનાર ભાગ્યે જ જોવા મળે છે. થોડીક સાત્ત્વિક વ્યક્તિઓ પણ ભલમનસાઈના અંચળા હેઠળ નિષ્ક્રિય બેસી રહે તો સમાજમાં અધર્મ વધુ જોર પકડે છે. આવા સમયે જે સાચા સાધકો આધ્યાત્મિકતાનું ભાથું બાંધીને બેઠા છે એમના પર સંસ્કૃતિના પુનરુત્થાનની અર્થાત્ સમાજમાં નીતિ અને ધર્મના પુનઃ સ્થાપનની જવાબદારી આવી પડે છે. એ સમયે ફરજ બજાવવામાં સાધના પરસ્તી કે વિરકિત તેમની મર્યાદા ન બનવી જોઈએ. આવા સમયે સંસ્કૃતિના પુનરુત્થાનની

જવાબદારી તેમને માટે સર્વોપરી બની રહેવી જોઈએ. નીતિ, ધર્મ અને અધ્યાત્મનાં બીજ જો તપસ્વીઓ પોતાના હૃદયની તિજોરીમાં સંઘરી રાખે તો એ બંધિયાર બીજમાંથી અંકુર ન ફૂટે તો પછી તેમાંથી વૃક્ષ બનવાની કે ફળફૂલની તો વાત જ ક્યાં રહી ! બીજ હંમેશાં પોતાના અસ્તિત્વનું વિસર્જન કરી અનેક બીજોનું સર્જન કરવા તૈયાર હોય છે. એ રીતે તપસ્વીએ પણ નીતિ, ધર્મ અને અધ્યાત્મનાં બીજને પાંગરવા દઈ અન્યને પણ એની અનુભૂતિ થાય એ માટે વિશ્વ સંચાલક શક્તિના નિમિત્ત બની પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ.

ભારતીય સનાતન ધર્મનો સાચો અર્થ છે - માનવ સંસ્કૃતિની શાશ્વત ટકી રહેનારી જીવન પદ્ધતિ. જે પદ્ધતિ અન્ય સંસ્કૃતિઓના સંસર્ગમાં આવવા છતાં પોતાની મૌલિકતા ખોઈ ન બેસે પરંતુ અન્ય સંસ્કૃતિઓની સરખામણીએ પોતાની સર્વોપરીતા પ્રસ્થાપિત કરી શકે તે જ શાશ્વત ટકી શકે. ભારતીય સંસ્કૃતિનાં આવાં લક્ષણો છે, તેથી જ એ સનાતન ધર્મ તરીકે ઓળખાય છે.

વૈજ્ઞાનિક સંશોધનોને કારણે જગતમાં શક્તિનો સ્ફોટ થતો રહેશે. એ શક્તિને સાત્ત્વિકતા અને સંયમની લગામ દ્વારા જો માનવી નાથી નહિ શકે તો એ રાક્ષસીરૂપ ધારણ કરશે. માનવસમાજને એ અધઃપતન અને સર્વનાશના માર્ગે લઈ જશે. આવા હાનિકારક પરિણામને અટકાવવા માટે ધર્મની લગામથી વિજ્ઞાનને અંકુશમાં રાખવું પડશે. ધર્મ એટલે સાંપ્રદાયિકતા નહિ. આ ધર્મ એટલે સાત્ત્વિકતા, સચ્ચાઈ, સંયમ અને સદાચારનો

સરવાળો. ભારતીય શાસ્ત્રો જેને ધર્મ કહે છે તે સ્વયં અવિનાશી તત્ત્વ છે. તેથી જ ભારતીય ધર્મ સનાતન છે. આ ધર્મ સર્વ જગતનો આધાર છે અને સર્વગુણોનું ઉત્પત્તિ સ્થાન છે. આ ધર્મ માનવ માત્ર માટે આ લોકમાં જ નહિ કિંતુ પરલોકમાં પણ સર્વથા કલ્યાણકારી છે. આ ધર્મ અતિ સૂક્ષ્મ અને ગહન છે. એના સાર્વત્રિક સ્વીકાર વિના વિશ્વ સમાજ શાંતિ અનુભવી શકે તેમ નથી. આવા ધર્મ પ્રત્યે

સૂગ દાખવવી યોગ્ય નથી. ભારતીય સનાતન ધર્મ બંધિયાર નથી. એ તો પોકારે છે કે આ નો ભદાઃ ક્રવતો યાન્તુ વિશ્વતઃ (અર્થાત્ અમને ચારેય દિશાઓમાંથી શ્રેષ્ઠ કાર્યો કરાવનાર વિચારો કે મૂલ્યો પ્રાપ્ત થાઓ) અન્ય ધર્મ કે સંસ્કૃતિમાંથી પણ સાચું અને શાશ્વત મૂલ્ય ધરાવતું કંઈ પણ પ્રાપ્ત થતું હોય તો તેને ગ્રહણ કરતાં અચકાવું જોઈએ નહિ. 'મારી ગુરુપરંપરા' પૃ. ૨૫૫ (સંપાદિત) □

‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’ને મળેલ દાન-ભેટ

-સંપાદક

ક્રમ	સર્વેશ્રી નામ	ગામ	રકમ રૂ.
૧.	શ્રી જયંતીભાઈ ડી. પટેલ (મારબલવાળા) ૮૫મા જન્મદિન (તા. ૨-૧૨) નિમિત્તે	અમદાવાદ	૧૧,૧૧૧/-
૨.	શ્રી ભારતીબહેન સી. કવિ તરફથી તેમની દીકરી જયશ્રીના પુત્ર ચિ. વેદાંતના જન્મદિન તા. ૮-૧૨ નિમિત્તે	વડોદરા	૧૧,૦૦૦/-
૩.	હિમાંશુ દવે.....	સુરત	૫,૦૦૦/-
૪.	ડૉ. હેમેન્દ્ર પરમાર	અમદાવાદ	૨,૮૦૦/-
૫.	ભરતભાઈ ભાવનગરી (ચિ. ધવલનાં લગ્ન તા. ૧૨-૧૨ નિમિત્તે)	સુરત	૨,૧૦૧/-
૬.	કલ્પનાબહેન હરેશભાઈ રાવલ ડૉ. ચૈતન્યનાં લગ્ન ડૉ. ખ્યાતિ સાથે થયાં નિમિત્તે	સુરત	૧,૦૦૧/-
૭.	રમાબહેન મુકુંદભાઈ ભટ્ટ - સદ્ગત મુકુંદભાઈના સ્મરણાર્થે	મુંબઈ	૧૦૦૦/-
૮.	ભાવનાબહેન મહેશભાઈ જરીવાલા	સુરત	૭૦૧/-
૯.	પરસોત્તમભાઈ પી. ઈજારદાર	સુરત	૫૫૧/-
૧૦.	શ્રી જ્યોતીન્દ્ર જે. મહેતાનાં પુત્રવધૂ ખ્યાતિના જન્મદિન (તા. ૧-૧) નિમિત્તે ..	અમદાવાદ	૫૦૧/-
૧૧.	ડૉ. અથર્વ પ્રશાંત દેસાઈ સદ્ગત દાદાશ્રી નટુભાઈ દેસાઈની પુણ્યતિથિ (તા. ૧૫-૧૧) નિમિત્તે	અમદાવાદ	૫૦૦/-
૧૨.	પ્રમોદભાઈ એમ. પટેલ (૧૫૧+૧૫૧)	લવાછા	૩૦૨/-
૧૩.	હંસાબહેન એમ. પટેલ (૧૫૧+૧૫૧)	લવાછા	૩૦૨/-
૧૪.	મનહરભાઈ પી. પટેલ (૧૫૧+૧૫૧)	લવાછા	૩૦૨/-
૧૫.	હનીકુમાર રાજેશભાઈ પટેલ	લવાછા	૨૦૧/-
૧૬.	યોગેશભાઈ ઈશ્વરભાઈ તમાકુવાળા	સુરત	૧૫૧/-
૧૭.	જયેશ મનહરભાઈ પી. પટેલ	લવાછા	૧૫૧/-
૧૮.	મંદાબહેન મનોજકુમાર તમાકુવાળા	સુરત	૧૫૦/-

ઉપરોક્ત સર્વે દાતાઓના અમો ખૂબ ખૂબ આભારી છીએ. - સંપાદક

સંસારરૂપી ખારો સાગર તરવો હોય તો મન નિર્મળ કરવું પડે છે. બધી જ સાધના પદ્ધતિ આખરે તો ચિત્તશુદ્ધિ માટે જ હોય છે.

નર્મદામૈયાના દક્ષિણ તટે પ્રકૃતિના સુખ-દુઃખથી પિટાતો-ઘડાતો સાધક જ્યારે વિમલેશ્વર પહોંચે છે ત્યારે જ સામે કિનારે મીઠી તળાઈ પહોંચાય છે. સ્થળના નામ મુજબ વિષયોની ખારાશ જે પાર કરે તેને માની ગોદ જેવી મીઠી તળાઈમાં ઊતરવા-રમવા મળે.

જીવનમાં અનુકૂળતા-પ્રતિકૂળતા તો આવ્યા જ કરે. સમજદાર માણસ જ્યારે અનુકૂળતા હોય ત્યારે જીવનનાવડીને એના ગંતવ્ય સ્થાન તરફ હંકારી મૂકે છે અને પ્રતિકૂળતાઓનો ધીરજથી સામનો કરતો રહે છે. એમાંય કુશળ નાવિક જેવા શ્રીસદ્ગુરુ મળી જાય તો જરૂર ભવસાગર પાર ઊતરી જવાય. કુશળ નાવિક જેવી રીતે સમુદ્રના પ્રવાહને અને પવનની દિશાને લક્ષમાં રાખી નાવ હંકારે છે તેવી રીતે શ્રીસદ્ગુરુ પણ જીવનના વ્યવહાર પ્રવાહને ધ્યાનમાં રાખી જીવના કલ્યાણ માટે ઉપાય યોજે છે.

ભાગ્યશાળી જીવને નાવડીરૂપે પોતાનું શરીર, નાવિકરૂપે શ્રીસદ્ગુરુ, પ્રવાહરૂપે વ્યવહાર, પવનરૂપે વિચાર-બુદ્ધિ ‘શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ’ એમ બધું જ અનુકૂળ પ્રાપ્ત થાય છે.

નર્મદાજી જે સ્થળે સાગરને મળે છે ત્યાં બન્ને કિનારા વચ્ચે ૨૧ કિ.મિ.નું અંતર છે. દક્ષિણ તટે વિમલેશ્વર અને સામે ઉત્તર તટે હરિધામ

વચ્ચે ૨૧ કિ.મિ. ખારો સાગર. સવારે એક નાવડીમાં ત્રીસેક યાત્રીઓને લઈ નાવિકે રત્નાકર તથા મા નર્મદાજીનો જયજયકાર બોલાવી નાવ હંકારી. એક શ્રીફળથી સાગરદેવને અર્ધ્ય પ્રદાન કર્યો. ધીરે ધીરે નાવડી કિનારાથી દૂર થતી ગઈ. હવે જ્યાં સુધી સામો કિનારો હાથ ન આવે ત્યાં સુધી દૈવના આધારે જ શ્વાસ લેવાના.

આજે પવન પ્રતિકૂળ હોવાથી અને સાગરમાં ભરતીના કારણે નાવ હાલકડોલક થતી હતી. નાવિક ઘણો ધીરજવાળો ને કુશળ હતો. યાત્રીઓને અવારનવાર સૂચના આપતો હતો કે કોઈએ ઊભા થવું નહિ અને શાંતિથી પ્રભુભજન કરતાં બેસી રહેવું. બધાય એક ઘરના સ્વજન હોય તેમ લાગતું હતું. માથે બપોરનો તપતો સૂરજ ને નીચે બાફ (વરાળ)વાળું વાતાવરણ. સૌ બફાતા હતા. સાથે લીધેલાં પાણી અને નાસ્તો ખતમ થયાં. ભજન-ધૂન પણ ક્યાં સુધી થાય ? ઉપર આકાશ નીચે પાણી. બન્ને કિનારા દેખાતા બંધ થયા.

એવામાં પવન ફૂંકાયો. નાવડી વધારે ડોલવા લાગી, ભક્તો ગભરાયા. એક મોટા પેટવાળા બાવાજીએ તો રોવાનું શરૂ કર્યું. તેમને સમજાવ્યા કે ઘરબાર છોડી કેસરિયાં કર્યા પછી આ પ્રકારે રડવાનું શોભતું નથી. ત્યાં નાવિકે સૂચના આપી કે તમારી સાથે રાખેલ નર્મદાજીની શીશી ખોલીને અડધી શીશી

સાગરમાં પધરાવો અને પછી સાગરનાં પાણીથી એ અડધી શીશી ભરી લો. એને આગળની યાત્રામાં પૂજા માટે સાથે રાખજો.

સવારથી સાગરમાં ભટકતી નાવ છેક સાંજે મીઠી તળાઈ પહોંચી ૨૧ કિ.મિ.નું અંતર કાપતાં પૂરા દસ કલાક લાગ્યા. નજીકમાં જ એક આશ્રમ છે. ત્યાંના બ્રહ્મચારીજી ખૂબ ભલા માણસ. નાવડીને આવતી જુએ એટલે ૨૫-૩૦ ગ્લાસ ચા બનાવીને રાખે. યાત્રીઓએ સૌપ્રથમ પેટ ભરીને મીઠું પાણી પીધું. અહીં બધા યાત્રીઓને લોટ, દાળ, ચોખા, મીઠું, મરચું અપાય છે. નામ પ્રમાણે ખરેખર મીઠી તળાઈ જ છે.

આજ સુધી અમે પશ્ચિમના સાગર તરફ પ્રવાસ કરતા હતા. હવે જ્યાંથી મા નર્મદાજી આવે છે તે મુખ તરફ-ઉગમસ્થાન અમરકંટક તરફ પગ ઉપાડ્યા. અંભેટા ગામે વિવેકી સ્વામી કૃષ્ણાનંદજીએ આશ્રમના રસોડે લાડુ, દાળ, ભાત બનાવી જમાડ્યા. બપોરના આરામ કરી ત્યાંથી પ્રસ્થાન કર્યું. હવેના મુકામે પહોંચતાં અંધારું થઈ જશે એ કારણે આગળ ઉઘાડા ઓટલે ડેરાતંબૂ નાખ્યા. ગામના જુવાનિયા ભેળા થતાં મોડી રાત સુધી ખૂબ સારો સત્સંગ થયો.

પરિક્રમાએ નીકળ્યા પછી આજ સુધીના અનુભવો અંગે અમારા સાથીદાર ભાઈ મનસુખનાં પૂ.માને એક પત્ર લખ્યો. (જેનો સારભાગ આ પ્રમાણેનો છે-સં.)

“...ભગવતી શ્રીનર્મદાજીની અસીમ કૃપાનો અમે અનુભવ કરી રહ્યા છીએ. જગતનું ખરું

દર્શન ઘરમાં ન થાય અને પરમાત્મા યોગ-ક્ષેમનું વહન કરે છે તેનો અનુભવ પણ સગવડવાળા ઘરે ન થાય. માન-અપમાન અને સુખદુઃખમાં મનની કેવી સ્થિતિ રહે છે તેનો અનુભવ થાય છે, પોપટિયા જ્ઞાન, જપ-તપની અહીં સારી ખબર પડે છે. આ પરીક્ષાનું પાટિયું છે. માર્ક પોતે જ મૂકવાના-પોતાની કેટલી યોગ્યતા છે તેની પણ સમજણ પડે છે.

સદાવ્રતમાં જુવારનો લોટ, તુવેરની કોરી દાળ, મીઠું મળી રહે છે. સ્વાદ સાથે જીભને તથા મનને કેટલો સંબંધ છે તેનું ભાન થાય છે. પરિક્રમા એ ખૂબ સારી પાઠશાળા છે. વિદ્યાર્થી બનીને જે ભ્રમણ કરે છે, તેને ઘણુંય મળે છે. બાકી, માત્ર પેટભરાઓનો વ્યવહાર એવો બેહૂદો છે કે તેની માઠી અસર સારાઓને પણ સહન કરવી પડે છે.

હવે પછીની યાત્રાના અનુભવ અનુકૂળતાએ જણાવતો રહીશ. આપ સૌની શ્રદ્ધા-ભક્તિ-પ્રાર્થનાથી અમારી યાત્રા સુખદ રીતે થઈ રહી છે. નર્મદે હર.”

અંભેટા ગામથી આગળ પરિક્રમામાં કેટલાંક ગામો વટાવ્યાં. દરેક ગામે તળાવ હતાં તેના કાંઠે કૂવો હોય તેનું પાણી પીવામાં વપરાય. તળાવથી દૂર કૂવો હોય તો ખારું પાણી નીકળે. આગળ વધતાં ભાડભૂતેશ્વર પહોંચ્યા, તે પછી ભરૂચ-ભૃગુ કચ્છ આવ્યું. નર્મદા કિનારે પુરાણ પ્રસિદ્ધ કાળની થપ્પડ ખાતું નગર હજી ઊભું છે. “ભાંગ્યું તોય ભરૂચ” એ કહેવત યાદ આવે. એક જમાનામાં ભારતનું આ મોટું બંદર ગણાતું. શ્રી પરશુરામના વંશજો ભાર્ગવ

બ્રાહ્મણો આ બંદરથી દુનિયાભરમાં વેપાર કરતા.

ભરૂચમાં સંન્યાસીઓનો મોટો અને સંપન્ન આશ્રમ ગણાય એવો અશોક આશ્રમ છે. પણ ત્યાં અમારા માટે એક ખૂણો પણ ન હતો. સંન્યાસીઓને ઘણું સમજાવ્યા પણ અમને આશરો ન આપ્યો. શ્રીમંત સંસ્થા અને સાધુનાં મન કેટલાં દરિદ્ર હોઈ શકે તેની આજે ખબર પડી. આશ્રમનું મકાન ઘણું મોટું છે પણ દિલ નાનું છે. એનું શું થાય ? જેના દિલમાં જગ્યા ન હોય એના મકાનમાં જગ્યા ક્યાંથી મળે ?

ત્યાં બીજા એક મંદિરે ગયા. તેમણે પણ ના પાડી. પછી મલાડ ભાદરણ નગરમાં બ્રહ્માનંદજીના આશ્રમે પણ ઉતારો ન મળ્યો. હવે થાકેલા-કંટાળેલા એક ડગલું પણ આગળ ચલાય નહિ એવી સ્થિતિમાં ગામને પાદરે-નર્મદાજીના કિનારે ગરીબ બાવાજીના સ્થળો પાસે એક સ્મશાનના ઓટલે પડાવ નાંખ્યો ? (કમશઃ)

‘શ્રી નર્મદામૈયાની પરિક્રમા’, બી.આ., પૃ. ૧૫ થી □

રામનવમી મહોત્સવ

હરિઃઠું આશ્રમ, સુરતના જણાવ્યા અનુસાર સ્વજનોને જાણકારી આપવાની કે પૂજ્ય શ્રીમોટાનો ૭૯મો સાક્ષાત્કાર દિન મહોત્સવ તા.૧૫-૪ અને ૧૬-૪ ૨૦૧૭ રવિવારે સુરતની મોઢ વણિકની વાડી, રૂઘનાથપુરા, બમનજી સ્ટ્રીટ, સુરત ખાતે શ્રીમતી શોભનાબહેન સુરેશચંદ્ર સોપારીવાલાના યજમાનપદે યોજાશે. વિશેષ વિગત માર્ચ, ૨૦૧૭ના ‘હરિભાવ’માં અપાશે. - સંપાદક

(અપૂર્વ આનંદ... અનુસંધાન પાના નં. ૧૪નું ચાલુ) જ કામમાં મંડ્યા રહેવું એ મારા જીવનનો હેતુ હોવો જોઈએ.

જગતનો કોઈ બનાવ એવો નથી - ચાહે તે નાનો હોય કે મોટો - કે જેની મારફત કોઈ શુભ કાર્ય થતું ન હોય. ભગવાન હંમેશાં એક કામથી અનેક હેતુઓ સાધે છે. ઈશ્વરીય શક્તિ કદી આંધળી રીતે કામ કરતી નથી. તેની શક્તિના એક છાંટાનો પણ નાશ થતો નથી, પણ તે સંયમપૂર્વક થોડી મહેનતે એવાં એવાં ફળ નિપજાવે છે, કે જે માણસની કલ્પનામાં પણ આવી શકે નહિ. બુદ્ધિનો કાબૂ લોપ થવા છતાં બુદ્ધિ તો ઘડીવાર પણ લોપ અથવા ચલિત થઈ ન હતી, પણ શાંત રીતે મનની આ નવાઈની પ્રવૃત્તિ જોઈ રહી હતી. હું ગાંડો થઈ જઈશ એવી બીકથી ગભરાઈ ગયેલો હોવાથી મને તે વખતે આ બાબત સમજાઈ ન હતી. મારી બુદ્ધિને બહેકી જતાં બચાવી, તે ખાતર મેં અંતઃકરણપૂર્વક પ્રભુની પ્રાર્થના કરી. બરાબર તે જ વખતે મારા સમસ્ત અંતરમાં એક એવી શક્તિ ફેલાઈ, કે મારું આખું શરીર શીતળ થઈ ગયું. મારા બળતા હૈયામાં સુખ, આનંદ અને શાંતિનો સંચાર થયો અને મને અપૂર્વ આનંદનો અનુભવ થયો.

જુલમ અને નિષ્કૃરતાથી પીડિત માણસો પર મને વધારે ને વધારે દયા અને લાગણી થવા લાગી. મારામાં પ્રાર્થના કરવાની અસાધારણ શક્તિ તથા સફળતા પણ વધવા લાગી.

મને ખાતરી થઈ ગઈ કે ભગવાન મંગળમય છે અને મારું મંગળ કરવા માટે જ મને કેદખાનામાં લાવેલ છે.

‘કારાવાસની કહાણી’માંથી સાભાર □

જીવનના અનેક વિષયો હોય છે તેમ અધ્યાત્મ એક અલગ વિષય નથી. જેટલી જીવનની વ્યાપ્તિ એટલી અધ્યાત્મની વ્યાપ્તિ. જીવન પ્રત્યે નવી દૃષ્ટિનું જ નામ અધ્યાત્મ છે. અધ્યાત્મ એ જીવનના વિજ્ઞાનનું આકલન છે.

અધ્યાત્મ છે જીવનયોગ, જીવન જીવવાની કળા. જીવવાનો અર્થ સમજવો. જન્મ અને મૃત્યુનું રહસ્ય સમજવું. વ્યક્તિનો વિશ્વ સાથેનો જે સંબંધ છે તેને સમજવો. વ્યક્તિ ચેતનાના ઘૂંઘટમાંથી વિશ્વચેતના જે સ્મિત કરે છે, એ ઘૂંઘટ ખસેડીને એનું મુખદર્શન કરવું. આ અધ્યાત્મ છે.

જીવનની બહાર અધ્યાત્મની કોઈ સાધના નથી. જ્યાં જન્મ્યા છીએ, જે જગ્યાએ છીએ, જે કુટુંબમાં, જે ક્ષેત્રમાં છીએ એનાથી બહાર અધ્યાત્મ નથી. સવારથી રાત્રિ સુધી જે જીવન છે, એમાં જો અધ્યાત્મની સાધના ન થઈ, તો બીજે ક્યાંય થઈ શકશે નહિ. જે સંબંધો આપણને મળ્યા છે, એ સંબંધોમાં જો સ્વ-દર્શનની કળા નહિ પામીએ તો બીજે ક્યાંય સ્વ-દર્શન નહિ થાય. પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર પાષાણથી લઈને મૃદુતાના કણથી લઈને માનવનાં મન સુધી થઈ શકે છે. માનવના આ દેહમાં, પિંડમાં વિશ્વનાં બધાં રહસ્યોના સંકેતો સમાયેલાં છે.

પરમાત્માની શોધ દેહની બહાર નહિ પણ અંદર જ કરવાની છે. આ અંતર્યાત્રી છે. એમાં શરીરનો ઉપયોગ થશે, મનનો પણ ઉપયોગ થશે. બુદ્ધિનો પણ થશે. એમ ન સમજશો કે બુદ્ધિનો ઉપયોગ નથી કરવાનો શરીરની

સુંદર ઈંદ્રિયોનો પણ ઉપયોગ કરવાનો છે. પ્રભુના આ સંસારમાં કાંઈ નકામું નથી. બધું જ પોતપોતાની જગ્યાએ અર્થપૂર્ણ છે, સુંદર છે.

શબ્દની મર્યાદાને સમજવાની છે. શબ્દોનો દેહ, અક્ષર, માત્ર છોતરાં છે. આ છોતરાંને ફોલીને જોઈ લેવું જોઈએ. આપણને ક્યારેક જે શબ્દો પરિચિત લાગે તેનો ખરો પરિચય આપણે પામ્યાં હોતાં નથી.

શબ્દ જે તથ્યો તરફ સંકેત કરે છે તે સંકેત, તે તથ્ય, તેનો આશય, તથ્યોનો પરસ્પર સંબંધ વગેરે સમજવાના છે. શબ્દોને ખોલી ખોલીને જોઈ લેવાના છે. આમ ન કરીએ ત્યાં સુધી શબ્દો ગણાના નેકલેસની જેમ લટકતા રહે છે.

અખાએ કદા પ્રમાણે પાન ચાવ્યા વગર ઉતારી જઈએ તો તેનો રંગ હોઠો પર નહિ આવે, કંઠમાં સ્વાદ નહિ આવે, મુખમાં ગુણ નહિ આવે. પાનને ચાવવું પડે તેમ શબ્દને પણ ઘૂંટવો પડે, ગૂંજતો કરવો પડે, પછી સમજાય.

આજે સમાજ પરંપરાગત રાજનીતિથી અર્થનીતિથી મુક્ત થવા તરફડે છે, તે જ પ્રમાણે ધર્મના ક્ષેત્રમાં પુરોહિતોથી, ચમત્કારોની દુનિયામાં પ્રવેશ કરાવી આપનાર ગુરુઓથી પણ મુક્ત થવાની જરૂર છે. અધ્યાત્મનું ક્ષેત્ર સંપૂર્ણ સ્વાધીનતા ઝંખે છે. આપણે ગુલામ મનોવૃત્તિને ફગાવી દેવાની છે.

સાધકને આગળ વધવા માટે એકાંત સેવન
(અનુસંધાન પાના નં. ૨૪ ઉપર)

(ગતાંકના અનુસંધાને)
(૧)

એક વખત મહાપ્રભુ સ્વામી શ્રીજી મહારાજે દાદા ખાયરને પ્રશ્ન પૂછે છે કે ‘દાદા ! તમને આજ સુધીના જીવનમાં કદી કોઈ સંતો કે હરિભક્તોનો અભાવ કે અવગુણ આવ્યો છે ખરો ?’

દાદા ખાયર કહે, ‘હે મહારાજ ! આપની દયાથી આ સેવકને કદી કોઈ સંતો-ભક્તોનો અભાવ નથી આવ્યો અને જો આવી ગયો હોય તો મારા માટે આત્યંતિક કલ્યાણના દ્વાર બંધ થઈ જાય.’

(૨)

મકરસંક્રાંતિનું પર્વ હતું.

શ્રીજી મહારાજે દાદા ખાયરને કહ્યું, ‘દાદા અત્યારે જ રૂ. ૫૦૦/- જોઈએ છે. ગરીબોને દાન કરવું છે.’ દાદા ખાયરે કોઠારી હરજી ઠક્કર પાસેથી કોઠારમાં પડ્યા હતા એટલા બધાય રૂ. ૨૦૦/- લઈ મહારાજ પાસે આવ્યા અને કહ્યું કે આ ૨૦૦/- રૂપિયાની વ્યવસ્થા થઈ છે. તે રાખો. બાકીના રૂ. ૩૦૦/-ની વ્યવસ્થા કરી તરત આવું છું.

દાદા ખાયરને એની વ્યવસ્થા કરવામાં વાર લાગી. મહારાજ અધીરા બન્યા. થોડી વાર પછી મહારાજ અકળાઈ ઊઠ્યા અને મહાપ્રભુ દરબારમાંથી ચાલી નીકળ્યા. દાદા ખાયર પાછળ જ આવતા હતા. મહાપ્રભુએ તેમને રોકવા માટે ઘોડી ઉપરથી ઊતરી, હાથમાં એક પથ્થર લઈ દાદા ઉપર ઘા કર્યો. દાદાને એ પથ્થર લમણામાં વાગ્યો. તેમ છતાં દાદા તો

કરગરીને કહે કે હે મહારાજ ! તમે અમારું જીવન છો. પાછા વળો. છતાં માણકી ઉપર સવાર થઈ મહાપ્રભુ નીકળી ગયા.

આગળ માણકી અને પાછળ ઉઘાડા પગે દોડતા દાદા ખાયર ! શ્રીજી મહારાજ કહે, ‘દાદા તું પાછો વળ. અમે પાછા ફરવાના નથી. આ અમારો અફર નિર્ણય છે.’ દાદા ખાયર તો પાછળ પાછળ દોડ્યા કરે છે અને ‘તમને નહિ જવા દઉં, તમારા વિના અમને બીજા કોનો આધાર છે’ એમ આજીજી કરતા રહ્યા.

(૩)

વાંકિયા ગામના રાજબાઈ નાનપણથી જ પ્રભુમય જીવન જીવતાં હતાં. તેમની ઈચ્છા ન હોવા છતાં તેમના પિતાજીએ તેમને પરણાવ્યાં. તેમની સાચી ભક્તિ જાણી શ્રીજી મહારાજે તેમની ખૂબ રક્ષા કરી. રાજબાઈ સાસરેથી પાછાં આવ્યાં તે બાદ કાયમ માટે ગઢપુર આવી ગયાં.

શ્રીજી મહારાજ દાદા ખાયરને કહે, ‘આજથી આ રાજબાઈ આપનાં પાંચમા બહેન. તેમને રહેવા માટે એક ઓરડો અલગ આપવાનો છે.’ દાદા ખાયર કહે, ‘ભલે દયાળુ, એમાં શું ? બધું આપનું જ છે. બધી વ્યવસ્થા થઈ જશે.’

શ્રીજી મહારાજની આજ્ઞા અનુસાર દાદા ખાયરે તરત જ રાજબાઈને રહેવા માટે એક અલગ ઓરડો આપી દીધો. ધરમનાં બહેન તરીકે સ્વીકારી લીધાં. એટલું જ નહિ, જમીન વગેરે જેવી મિલકતમાં પણ ચારેય બહેનના જેટલો જ ભાગ રાજબાઈને પણ આપ્યો.

(૪)

દાદા ખાયરની પ્રાર્થના સ્વીકારી ગઢપૂરમાં ભવ્ય મંદિરનું નિર્માણ કર્યું.

શ્રીજી મહારાજને થયું કે રોજે રોજ ઠાકોરજીને પાકા થાળ કરવા પડે. વળી, હરિભક્તોને જમવા ઉતારા આપવાના તેમાં ખર્ચ થાય, પણ મહિને કોઈ આવક તો છે નહિ. તો શું કરીશું ? દાદા ખાયરે શ્રીજી મહારાજને કહ્યું કે આપનો જે સંકલ્પ હોય તે જણાવો.

મહારાજ કહે, ‘દાદા અમે કહીએ એટલી જમીન આપશો ?’ દાદા ખાયર કહે, ‘મહારાજ તૈયાર છું.’ દાદા ખાયર મહારાજને પોતાની જમીન ઉપર લઈ ગયા. શ્રીજી મહારાજ કહે, ‘અમારી માણકી (ઘોડી) જેટલા વિસ્તારમાં ફેરે એટલી જમીન અર્પણ કરી દેવાની.’ દાદા કહે, ‘ભલે દયાળુ’. પછી મહારાજ માણકી લઈને ફર્યા અને લગભગ ૨૦૦ વીઘા જેટલી જમીન થઈ. એ બધી જમીન દાદા ખાયરે મહારાજને અર્પણ કરી દીધી. દાદા ખાયરે પોતાનું કશું જ માન્યું નહોતું. હું મહારાજનો અને જે કાંઈ છે તે બધું મહારાજનું.

(૫)

ગામ કરિયાણીના વસ્તા ખાયરના દીકરા જોઈતા ખાયર. પિતાશ્રી ધામમાં ગયા પછી જોઈતા ખાયરની પરિસ્થિતિ ખૂબ કથળી ગઈ. ખાવા અન્ન કે પહેરવાં કપડાં નહિ. નાનાં છોકરાં ભૂખે ટળવળે.

આ પરિસ્થિતિ સહન ન થતાં પોતે જીવન ટૂંકાવવા નીકળી પડ્યા. જ્યાં મધ્યરાત્રિએ

જોઈતા ખાયર કૂવામાં પડવા જાય છે ત્યાં તો અનંતના આધાર શ્રીજી મહારાજ જોઈતા ખાયરની વહારે આવી પહોંચ્યા. ભગવાને કહ્યું, ‘તારા બાપે અમારી બહુ સેવા કરી છે. એ સેવા અમે ભૂલ્યા નથી. ચાલો પાછા. સૌ સારાં વાનાં થશે.’

મહાપ્રભુ જોઈતા ખાયરને તેમના પરિવાર સહિત ગાડું જોડાવી લઈ આવ્યા ગઢપુર. બોલાવ્યા દાદા ખાયરને. મહારાજ કહે, ‘તમારી ફળદ્રૂપ જમીનમાંથી સારામાં સારી ૨૦ વીઘા જમીન જોઈતા ખાયરને અર્પણ કરી દો.’ દાદા કહે ભલે મહારાજ, તૈયાર જ છું. કોઈ સંકોચ વિના જમીન અર્પણ થઈ ગઈ.’

(૬)

એક વખત શ્રીજી મહારાજ અક્ષર ઓરડીમાં બિરાજ્યા હતા. મહારાજે દાદા ખાયરને બોલાવ્યા અને કહ્યું, ‘દાદા, આ તમારો ગરાસ બધો તમારી બહેનોને સોંપી દો.’ મહારાજે જેટલી સરળતાથી આ વાત ઉચ્ચારી, તેટલી જ સરળતાથી દાદા ખાયરે પણ જવાબ આપ્યો, ‘ભલે મહારાજ.’

મહારાજે પછી દાદાને પૂછ્યું કે, દાદા પછી તમે શું કરશો ? દાદા કહે, ‘મહારાજ હું ભાવનગર જઈને નોકરી કરીશ. મારી ચિંતા તમે ના કરશો.’

મહારાજ કહે, ‘દાદા એના કરતાં અહીં રહી તમારી બહેનોના દરબારમાં જ નોકરી કરોને’ દાદા ખાયર કહે, ‘ભલે મહારાજ, જેવી આપની આજ્ઞા.’ એક જ ક્ષણમાં બધો ગરાસ બહેનોને સોંપી દીધો અને બહેનોના ત્યાં નોકરી માટે તૈયાર. ધનનું સમર્પણ અને

તનનું પણ સમર્પણ. પોતે દરબારના ધણી છતાં નોકર તરીકે રહેવાનું. મહારાજના વચનમાં કોઈ સંકલ્પ વિકલ્પ નહિ.

(૭)

શ્રીજી મહારાજ ઘેલા નદીએ સ્નાન કરવા હંમેશ પધારે. તે સમયે તેમની સાથે કોઈ ને કોઈ સંતો કે હરિભક્તો હોય જ. કેટલાક તીર્થવાસીઓના પડાવ ઘેલા નદીના કાંઠે હતા. નદીનો પટ ખુલ્લો. બધાને ખુલ્લામાં જ રહેવું પડે. રસોઈ પણ ખુલ્લામાં જ કરવી પડે. ચોમાસું-શિયાળો હોય તો વધારે તકલીફ.

આજે કેટલાક તીર્થવાસીઓ ઉપર શ્રીજી મહારાજની દૃષ્ટિ પડી. કોઈને દુઃખી નહિ જોઈ શકવાનો શ્રીજી મહારાજનો સ્વભાવ હતો. શ્રીજી મહારાજની પડખે ઊભેલા જીવા ખાયરને તેઓશ્રીએ કહ્યું કે આ તીર્થવાસીઓ કેટલી તકલીફ વેઠે છે ! જીવા ખાયરે કહ્યું કે એમાં શું નવાઈ છે ! આ તો રોજનું છે. શ્રીજી મહારાજ કહે, જીવાબાપુ આમનું કંઈક વિચારવું પડે. તીર્થવાસીઓને બે-ચાર દાડા રોકાવું હોય તો કંઈક કરવું પડે !

જીવા ખાયર બહુ ચકોર. પરિસ્થિતિ પામી ગયા. એ સમજી ગયા કે તીર્થવાસીઓ માટે મહારાજ કાંઈક ઉતારા-પાણીની સગવડ કરવા માંગે છે. એટલે પોતાના માથે કશું ન આવે એ વિચારથી એમણે વાતને વાળતાં કહ્યું, ‘એની શી ચિંતા કરવાની મહારાજ ? આ બધા તો રોજ નવા નવા આવ્યા કરે. એમ તો કેટલાને પહોંચી વળીએ અને આ બધાંય કોઈ આપણાં સગાં કે સત્સંગી નથી- કે જેથી આપણે

એમની ચિંતા કરવાની હોય ?’ આ સાંભળી શ્રીજી મહારાજને દુઃખ થયું.

આ પછી શ્રીજી મહારાજ દાદા ખાયરના દરબારમાં પધાર્યા. સામા જ દાદા ખાયર મળ્યા. શ્રીજી મહારાજે એ જ વાત દાદા ખાયરને કહી. ‘દાદા ખાયર ઘેલા નદીએ તીર્થવાસીઓ ઊતર્યા છે. એમને બહુ અગવડો વેઠવી પડે છે. એટલે મારી ઈચ્છા છે કે જો એમને ઊતરવા એક-બે ઓરડા બનાવ્યા હોય તો સારું.’ એ ઓરડા ક્યાં કરવા એની મૂંઝવણ છે.

દાદા ખાયરે કહ્યું, ‘અરે દયાળુ, એમાં શું મૂંઝાવા જેવું છે. આ આખો દરબાર છે. તમે જ્યાં કહેશો ત્યાં ઓરડા બનાવી દઈએ. તમે નિશ્ચિંત થઈ જાઓ.’

દાદા ખાયરનો જવાબ સાંભળી શ્રીજી મહારાજ રાજી રાજી થઈ ગયા. ત્યાં વળી દાદા ખાયરને કંઈક, વિચાર આવ્યો ને કહ્યું, ‘મહારાજ ! તીર્થવાસીઓ માટે નવા ઓરડા કરીએ એમાં તો વારેય લાગે. જો તાત્કાલિક વ્યવસ્થા કરવી હોય તો એક ઉપાય છે. અમે જેમાં રહીએ છીએ તે બે ઓરડા ખલી કરી દઈએ અને આ ઓરડાઓની પાછળના ભાગે બારણું મુકાવી દઈએ. એટલી વ્યવસ્થા તો તરત થઈ જશે. જો આપની મરજી હોય તો કરી દઈએ.’

શ્રીજી મહારાજ કહે, ‘દાદા ખાયર તે પછી તમે ઘરના બધા માણસો ક્યાં રહેવા જશો ?’ દાદા ખાયર કહે, ‘મહારાજ ! અમારા ઘરની બાઈઓ બધાય સાંખ્યયોગી બાઈઓની જોડે રહેશે અને હું તમારા સંતોની જોડે પડ્યો

રહીશ. અમારી કોરની કોઈ સગવડનો કોઈ વિચાર ન કરશો. દયાળુ પણ આપનો જે સંકલ્પ હોય તે પૂરો કરો.’

દાદા ખાયરનો આ જવાબ સાંભળી શ્રીજી મહારાજ તો રાજી થયા પણ જીવા ખાયર તો આત્મા જ બની ગયા.

(૮)

એક વખત દાદા ખાયર હજામત કરાવતા હતા. ત્યાં કોઈકે આવીને ખબર આપ્યા કે બાપુ, તમને શ્રીજી મહારાજ બોલાવે છે.

એ વખતે અડધી હજામત થઈ ગયેલી હતી અને અડધી બાકી હતી. તેમણે વાળંદને કહ્યું, ‘ઊભો રહે, હવે હજામત કરવાનું બંધ કર. મહારાજ બોલાવે છે તે જઈ આવું.’

વાળંદ કહે, અરે બાપુ, આવી અડધી હજામતે જશો ? ‘હું જલદી-જલદી પતાવી દઉં પછી જજો. આપ તો ગામધણી છો. અડધી હજામતે જાઓ તે કેવું લાગશે ?’ દાદા ખાયર કહે, ‘ગામધણી મોટા કે અનંતકોટિ બ્રહ્માંડના ધણી મોટા ?’ એમ બોલતાં દાદા ખાયર તો ઊઠી ગયા અને મહારાજ પાસે પહોંચી ગયા. દંડવત્ પ્રણામ કરી બોલ્યા, ‘મહારાજ શી આજ્ઞા છે ? સેવકનું શું કામ પડ્યું ?’

શ્રીજી મહારાજે દાદા ખાયર સામું જોઈને કહ્યું, ‘આ શું છે ? અડધી હજામત ? હજામત તો પૂરી કરાવવી હતી. દાદા, જાવ હજામત પતાવી આવો.’

‘ભલે મહારાજ, જેવી આપની આજ્ઞા.’ એમ કહી દાદા ખાયર બાકીની અડધી હજામત કરાવવા વાળંદ પાસે ગયા. સત્મા તો સ્તબ્ધ થઈ ગઈ. ક્રમશઃ □

(અધ્યાત્મ એટલે... અનુસંધાન પાના નં. ૨૦નું ચાલુ) અને મૌનનો મહિમા સમજવો જરૂરી છે. યુક્ત આહાર-વિહાર સાથે મનની રમતથી સાવધાન થવું જોઈએ. સાધક સામે હજારો વર્ષના સંસ્કારો સામે આવે છે. એ બધા શાંત થયા પછી જ મૌનની ગુફામાં પ્રવેશ થઈ શકે છે. આગળ વધતાં જ્યોતિ, નાદ, પ્રકાશ દર્શન થાય છે. આ માર્ગે વિશેષ પ્રગતિ થતાં સામેની વ્યક્તિના વિચારો વણબોલે વાંચી શકે છે. સામેની વ્યક્તિનો ભૂતકાળ જાણી શકે છે, પરંતુ આત્મદર્શન એ તો એનાથી પણ આગળની વાત છે. પછી વ્યક્તિ ચેતના અને વિશ્વ ચેતનાની પણ આવે છે.

‘ભૂમિપુત્ર’, ૧૮-૮-૧૯૧૬

‘જીવનયોગ’ અંગે રેવારજની પ્રસ્તુતિમાંથી સાભાર (સંકલન) □

જીવનના આધાર : શ્રીમોટા

ભૂમિકા કિશોર મોદી (હાલ ઑસ્ટ્રેલિયા-સીડની)

(પૂજ્ય શ્રીમોટાના સ્વજન સદ્ગત ડૉ. પ્રવીણભાઈ નાયક અને શૈલીબહેનની દીકરી ભૂમિકા હાલ ઑસ્ટ્રેલિયા-સીડનીમાં છે. યુવાન પેઢીના પૂજ્ય શ્રીમોટાના ચાહક ગણાય એવી એમની મનહૃદયની ભૂમિકા છે. - સંપાદક)

રટતાં નામ નિરંતર, ઓમકાર થઈ ગયા. માનવ મટીને મોટા ! અવતાર થઈ ગયા.

દ્વૈત પાર કરી અદ્વૈત સુધીની યાત્રા, સાકારમાંથી સાવ નિરાકાર થઈ ગયા.

ઊર્ધ્વગામી થવા પ્રેર્યા પામર જીવોને, જીવનધ્યેય વિશે સહુ વિચારતા થઈ ગયા.

અનંત જન્મોનાં પુણ્ય ફળ્યાં અમને, અમારા જીવનના ‘મોટા’ આધાર થઈ ગયા.

જેને અનેક પ્રકારનાં સ્વાર્થ, ઈચ્છા, લાલસા હોય તે અર્થાર્થી કહેવાય. જેવી રીતે બાળક મા પાસે કોઈ વસ્તુની માંગણી કરે અને તે ખુશીમાં હોય તો લાવી આવે, તેવી રીતે ભક્ત માટે માગણીઓ થાય. શબ્દના જુદા જુદા અર્થ થાય છે, એ સંસ્કૃતિની ખૂબી છે. બીજી ઘણી ભાષાઓ છે. મને કાંઈ ચોપડીઓનું જ્ઞાન નથી પણ કોલેજમાં ભણતા ત્યારે પ્રોફેસરો કહેતા તે હું કહું છું. એક દિવસ 'ગો' શબ્દના એટલા વિવિધ અર્થ કરી બતાવેલા ! આજે મને તે બધા યાદ નથી, પણ એ વાતનું સ્મરણ છે. ગાય, ભાવના-વૃત્તિ, જેમાંથી અમૃત મળે છે, ગાય વડે દૂધરૂપી અમૃત મળે છે. વગેરે વગેરે અર્થ ઘટાવેલા. સંસ્કૃતમાં એક શબ્દમાંથી અનેક અર્થ થાય છે, બીજી કોઈ ભાષાનું તેવું નથી. સંસ્કૃત એવી ઊંચી ભાવનાવાળી જીવંત ભાષા છે. એનો અભ્યાસ કરનારા માત્ર કાશીના પંડિતો નથી. એ વળી બીજી જ હકીકત છે. તેઓ જર્મનીમાં જીવે છે.

મને મુનિ જિનવિજયજીએ કહ્યું છે. મેં તેમની પાસે કામ કર્યું હતું. તેઓ વિદ્યાપીઠમાં આવેલા. ગાંધીજીએ તેમને બોલાવેલા. તેમને પુરાતત્ત્વની લાઈબ્રેરી કાઢવી હતી. તેઓ જર્મનીમાં રહેતા. અભ્યાસ કરવા માટે જાતે રાંધીને ખાતા વગેરે. આ તેમની કહેલી વાત છે. આ તો આપણે જુદી વાતે ચડ્યા. મૂળ વાત ઉપર આવીએ. આપણે જીવદશાવાળા ભલે રહ્યા, પણ અર્થને માટે પણ તું મારો

ભક્ત થા. મુશ્કેલીને ભગવાન આગળ રજૂ કરો, આત્મનિવેદન કરતાં રહો. એમ કરતાં કરતાં અંગ્રેજીમાં જેને સાઈકિક કોન્ટેક્ટ (ચૈતસિક સંપર્ક) કહે છે, તે થશે. આ તો માનસશાસ્ત્રથી સ્વીકારાય તેવી વાત છે. જેમ મિત્ર આગળ વાત કરતાં જો આપણું મન હળવું થતું હોય તો તેવી વાત પ્રેમથી, ઉમળકાથી કરીએ. એવી રીતે સુખશાંતિ મેળવવા માટે ભગવાન આગળ વાત કરો તો હળવાશ-પ્રસન્નતા જરૂર મળશે. સંસારમાં પ્રસન્નતાની ખૂબ જરૂર છે. સંસારને અનુભવીઓએ ખૂબ જુદી જુદી રીતે વર્ણવ્યો છે. કેટલાકે સંસારને અમૃતમય કહ્યો છે. આપણને એ વાત ગળે ઊતરતી નથી. એને ગપ્પું માનીએ છીએ. દુઃખ, આધિ, વ્યાધિ, ક્લેશ, સંતાપ વગેરેથી આવરાયેલાં છીએ અને એટલે એક પ્રકારના આંધળાં છીએ. આંધળા માણસો હોય અને હાથીના કાન જુએ તો તેને સૂપડા જેવા લાગે. કોઈના હાથમાં પૂંછડું આવે તો તે કહે કે થોડાક વાળવાળું છે. સૂંઢ, પગ હોય એમ કહે. જે જેના હાથમાં આવે તે તેવા પ્રકારનું વર્ણન કરે છે તે સાચું, પણ તે સમગ્ર સત્ય નથી. તેવી રીતે ભગવાન પતિતોદ્ધારક છે જ એમ મને લાગે છે. પણ તે એકલો પતિતોદ્ધારક જ નથી. એને કોઈ વાતની સીમા, કોઈ વાતનું બંધન નથી. મારો કહેવાનો મતલબ એ છે કે એવું જે ચેતન છે તેને અર્થને માટે પણ કહેતા જાવ. દિવસના ૫૦-૬૦ વાર એવું (દુઃખ-મુશ્કેલીના કારણે)

કહેવાનું બને. તે વખતે ભગવાન આગળ નિવેદન કરતાં રહો. જ્યાં સુધી મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ અને અહમ્ ભગવાનમાં લય નહિ થઈ ગયાં હોય ત્યાં સુધી આ પ્રમાણે બનવાનું છે. જેની બુદ્ધિ બ્રહ્મમય બની ગઈ હોય તેને સંસાર અમૃતતુલ્ય લાગે.

કોઈ ઈજનેર આપણી પાસે આવીને કહે કે આમ કરો, તેમ કરો, તે આપણે તરત જ માની લઈએ છીએ. તેમ કોઈ ડૉક્ટર આવીને કહે, દર્દીને ટાઈફોઈડ છે ત્યારે કશીય શંકા ઉઠાવતા નથી, કારણ કે તેની પાસે ડિગ્રી છે. M.B.;B.S.ની ડિગ્રી લીધી છે, દુકાન કાઢી છે એટલે તે માનવું પડે. પણ અનુભવી કશું કહે તે જાણકાર છે એની ખાતરી શી ? કાશીમાં પંડિતો ઘણા છે. ‘વિદ્વાન સર્વત્ર પૂજ્યતે.’ વિદ્વાનને પારખી શકાય પણ અનુભવીને ન પારખી શકાય. અમારા ગુરુમહારાજ કહેતા કે વિદ્વાનને માન આપજે. અનુભવી હોય તે તો ગાળ પણ આપી દે. તે સમજાય નહિ. તમારી એટલી કક્ષા થાય તે પણ કાળ નિમિત્ત બને ત્યારે સમજાય. પણ આ બધી પંચાત ટાળવી હોય તો બુદ્ધિને પ્રજ્ઞા સ્વરૂપ બનાવો. જ્યાં સુધી બુદ્ધિ તેવા પ્રકારની થાય નહિ ત્યાં સુધી બધું ડહોળાયેલું રહેવાનું.

અનુભવીઓએ જુદી જુદી રીતે સાધના કરી છે ! જેવો જેવો કાળ તે તે પ્રકારે સાધન લીધાં છે. આપણા જ દેશમાં નહિ પણ બધે જ તેમ બન્યું છે. બાપદાદાનો ખજાનો કામ નહિ આવે. તું સાધન કર. રાગદ્વેષથી પર થા. કેટલીક

વિદ્યાઓ એવી છે કે જેથી અહમ્ વધે છે. આપણે તો એક જ વાત લક્ષમાં રાખવાની છે કે અહમ્ ઘટાડવાનું છે. અહમ્ એટલે ‘degraded form of chetan.’ ચેતનનું નીચે પડેલું સ્વરૂપ. ચેતન જળમાં જળ રૂપે, તેજમાં તેજ રૂપે, વાયુમાં વાયુ રૂપે છે. મળ, વિક્ષેપ અને આવરણને કારણે આપણું ચેતન તેવું હોય છે, પણ ચેતનને તેના યોગ્ય પટમાં વહેવડાવવું હોય તો તેને યોગ્ય (ચેનલ) નહેર ખોદવી પડશે. તે ત્યારે બને કે આત્મા તરફ વલણ થાય, પણ તેને માટે બુદ્ધિ રાગદ્વેષથી પર થવી જોઈએ, પણ તે એકદમ બને નહિ. માટે કહ્યું છે કે ભગવાનનું નામ લો. હિંદુ ધર્મમાં નહિ પણ દુનિયાના બધા જ ધર્મોમાં જપ ઉપર ભાર મૂકેલો છે. એને ખરો આધાર ગણેલો છે.

મુશ્કેલી દૂર કેવી રીતે થાય ? નામ એ common factor-સામાન્ય અવયવ છે. બધા જ ધર્મનું રહસ્ય એમાં જ છે. આપણે સુખદુઃખ, મુશ્કેલીઓ, ગૂંચો આવે ત્યારે બુદ્ધિ એમાં આવરાઈ જાય નહિ એવું ભગવાનને કહેવાનું રાખો. તેવે વખતે સ્મરણ કરો, ભજન કરો, સત્સંગ કરો. તમે તેમાં અટવાયા કરો એટલે મુશ્કેલીઓનો કાળ વધવાનો. પાંચ મિનિટને બદલે પાંચ કલાક, પાંચ દિવસ સુધી રહે, પણ બુદ્ધિને તેનાથી વિમુખ કરો, તો ઉકેલ તરત જ મળી જાય. તેવે વખતે સત્સંગ, સ્મરણ, ભજન કરવું. બુદ્ધિને એમાં ન પાડવી એટલે ઉકેલ મળી જશે.

‘મૌનએકાંતની કેડીએ’, પ્ર.આ; પૃ. ૧૦૫

□

જગતમાં આંગળી ચીંધ્યાનું પણ પુણ્ય મળે છે. આપણાથી ન થતું હોય તો જે કોઈ કંઈક કરતું હોય એને મદદરૂપ થઈ પડીએ તોયે કેટલો લાભ થાય ! મદદરૂપ અનેક પ્રકારે થઈ શકાય એમ છે. હૃદયનો સાથ આપવાથી પણ થઈ શકાય. માત્ર એક વખત આપણું જો એ બાબતમાં દિલ થયું તો ઉપાય તો સૂઝ્યા જ કરશે.

- શ્રીમોટા

HARIBHAV, JANUARY - 2017

"RNI No. of RNP is 65683/96

Registered under Postal Registration No. GAMC/1208/2015-2017

Valid upto 31st December -2017 issued by the SSPO's AHMEDABAD City Division,

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 10th of every month"

Licence to post without Prepayment of postage No. CPMG/GJ/91/2017

valid upto 31-12-2017

આપો તો જ
પામો

જીવનના ગણિતમાં
"મરુત" નેવું
કાંઈ છે જ
જહી -
કલ્યાણંક

Printed and Published by PRABHUDAS D. JANI on behalf of HARIWANI TRUST and
Printed at Sahitya Mudranalaya Pvt. Ltd., 55/15, City Mill Compound, Kankaria Road,
Ahmedabad - 380 022 and published from Hariwani Trust,
B/5, Swastik Apartment, Narayannagar, Paldi, Ahmedabad - 380 007
Editor - PRABHUDAS D. JANI E-mail : hariwanitrust@gmail.com